

**คำยืมภาษาไทยในวรรณคดีเขมรเรื่องรามเกียรติ์:
ตอน ไวยราพณ์รำยมนต์สะกดเอาพระรามไปได้**

ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม*

รับบทความ: 2 มีนาคม 2566

แก้ไขบทความ: 30 พฤษภาคม 2566

ตอบรับ: 12 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำยืมภาษาไทย รวมทั้งหน้าที่ของคำยืมเหล่านั้นที่ปรากฏในวรรณคดีเขมรเรื่อง รามเกียรติ์ ตอนไวยราพณ์รำยมนต์สะกดเอาพระรามไปได้ ผลการศึกษาพบว่า คำยืมภาษาไทยที่พบในตอนดังกล่าวของวรรณคดีเขมรเรื่องรามเกียรติ์ มีจำนวน 39 คำ จำแนกโดยใช้ความหมายเป็นเกณฑ์ได้ 4 หมวด ได้แก่ 1) คำศัพท์เกี่ยวกับชีวิต สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ 1.1) คำศัพท์เกี่ยวกับอวัยวะในร่างกาย 1.2) คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางกาย และ 1.3) คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางใจ 2) คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม สามารถแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มย่อย คือ 2.1) คำเรียกขาน 2.2) คำเรียกดินแดน 2.3) คำเรียกเรื่องราวที่เกิดขึ้น 2.4) ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน 2.5) เพลงหน้าพาทย์ 2.6) ตำแหน่งขุนนางในราชสำนัก 3) คำศัพท์เกี่ยวกับธรรมชาติ สามารถแบ่งออกเป็น 3

* รองศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรภาษาและวัฒนธรรมอาเซียน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (อีเมล: ganesanee96@gmail.com)

กลุ่มย่อย คือ 3.1) แร่ธาตุ 3.2) ธรรมชาติที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 และ 3.3) สภาพธรรมชาติที่แสดงลักษณะทางกายภาพของคน สัตว์ สิ่งของ และ 4) คำศัพท์ เบ็ดเตล็ด สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ 1) คำบอกจำนวน 2) คำบอกหมวดหมู่ 3) คำบอกตำแหน่ง ส่วนหน้าที่ของคำยืมภาษาไทย มี 3 ประการ คือ เขมรยืมไปใช้เป็น คำสามัญ ใช้เป็นคำสื่อถึงสถานภาพและความสัมพันธ์ของตัวละคร และใช้สร้างความงามทางวรรณศิลป์

คำสำคัญ: การยืมคำ, คำยืมภาษาไทย, วรรณคดีเขมร, รามเกียรติ์

Thai Loan words in an Episode of the Khmer Ramayana:
Rama Asleep by the Malefices of Vaiy Rābṇ

Chanchai Khongphianthum*

Received: *March 2, 2023*

Revised: *May 30, 2023*

Accepted: *June 12, 2023*

Abstract

This article aims to study Thai loanwords and the functions of those words that appear in Khmer literature titled “Reamker, the episode of Rama Asleep by the Malefices of Vaiy Rābṇ.” The study determines that there are 39 Thai loanwords found in the episode which can be classified into 4 categories based on their meanings. The first category is words related to life which can be divided into 3 subgroups: 1.1) words for organs in the body, 1.2) words for physical actions and 1.3) words for mental actions. The second category is words related to society and culture which can be divided into six subgroups: 2.1) addressing terms, 2.2) words for land and territory, 2.3) words for events, 2.4) words for everyday life items,

* Associate Professor, Department of ASEAN Languages and Cultures, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University (Email: ganesanee96@gmail.com)

2.5) words for Nah Paht Song and 2.6) words for noble titles in the royal court. The third category is words related to nature which can be divided into 3 subgroups: 3.1) words for minerals, 3.2) words for nature that can be perceived by the five senses and 3.3) words for natural conditions that show the physical characteristics of people, animals, and things. The last category is miscellaneous words which can be divided into three subgroups: 1) words for numbers, 2) words for classification, and 3) words for positions. The results show that Thai loanwords in Khmer have three main functions. They are used as common words; moreover, they are also used to indicate the social status of the characters and the relationship between those characters. Furthermore, they can be used to create literary aesthetic beauty.

Keywords: lexical borrowing, Thai loanwords, Khmer literature, Reamker

บทนำ

วรรณคดีเขมรยุคก่อนเมืองพระนคร (พุทธศตวรรษที่ 6-13) และยุคเมืองพระนคร (พ.ศ. 1345-1974) เป็นวรรณคดีประเภทจารึก มีทั้งจารึกภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร ส่วนใหญ่จารึกภาษาสันสกฤตแต่งเป็นโคลง มีเนื้อความกล่าวสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้าในศาสนาพราหมณ์และยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ (Jacob, 1993, p. 180) ส่วนวรรณคดีที่ไม่ใช่จารึกและเขียนด้วยภาษาเขมรเรื่องแรกคือเรื่อง รามเกียรติ์ หรือที่เขมรเรียกว่า “รามเกรตต์” (រាមកេត្តិ) ออกเสียงว่า เรียม – เก)

บุษบา เรื่องศรี (2548) กล่าวว่า ชาวเขมรรู้จักเรื่อง รามเกรตต์ มาตั้งแต่สมัยก่อนเมืองพระนครแล้ว ดังปรากฏหลักฐานสำคัญคือ จารึกเวียลกันเดล (K.359) ที่พบบริเวณตอนใต้ของประเทศกัมพูชา เป็นจารึกภาษาสันสกฤต มีเนื้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงพระราชธิดาในพระเจ้าศรีวิรมัน พระชนิษฐาในพระเจ้าศรีจวรมันยกย่องสวามีของพระนางคือพระเจ้าศรีโสมศรมันว่า ทรงเป็นผู้รอบรู้ในคัมภีร์สามเวท และปราดเปรื่องยิ่งในหมู่พราหมณ์ทั้งหลาย พระเจ้าศรีโสมศรมันได้ทรงสร้างรูปเคารพเทพเจ้าศรีตรีภูวนศวร พร้อมทั้งถวายหนังสือที่สำเร็จแล้ว อันได้แก่ มหาภารตะ รามายณะ และคัมภีร์ปุราณะเป็นเครื่องบูชา

พุทธศาสนบัณฑิต (ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត) ได้ตีพิมพ์เรื่อง รามเกรตต์ ขึ้น แบ่งเป็นส่วนที่ 1 เล่มที่ 1-10 สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 เนื้อความเริ่มตั้งแต่ตอนที่พระฤๅษีศวาไมตรกำลังกระทำโหมพิธิ ขณะนั้นได้มียักษ์กานาสูรแปลงกายมาเป็นอิก้าเพื่อทำลายพิธิ พระรามและพระลักษมณ์ซึ่งประทับอยู่ ณ ที่นั้นจึงทรงสังหารยักษ์ต่อมาพระฤๅษีได้พาพระรามและพระลักษมณ์¹ ไปร่วมพิธิยศกรวีสเหที่กษัตริย์ชนกแห่งนครมิถิลাজัดขึ้น ปรากฏว่าพระรามทรงสามารถยศกรวีสเหได้ จึงได้อภิเษกสมรสกับพระ

¹ ชื่อตัวละครต่าง ๆ ผู้เขียนถ่ายทอดตามแบบเอกสารภาษาเขมร เช่น พระลักษมณ์ นางไกเกส เป็นต้น

นางสีดา ต่อมาพระนางโกเกสได้ทูลขอให้พระรามออกเดินป่าเป็นเวลา 14 ปี เนื้อความไปจบถึงตอนที่พระลักษมณ์ทรงสังหารอินทรชิตได้สำเร็จ ทำให้กรุงราชนครไม่เหลือใครที่จะต่อสู้กับทัพของพระรามแล้ว จึงได้ให้ทหารไปทูลเชิญยักษ์มุลลมาช่วยรบ และส่วนที่ 2 เล่มที่ 75-80 เชื่อว่าแต่งขึ้นในยุคหลัง เพราะถ้อยคำสำนวนใหม่กว่ามาก เนื้อความเริ่มตั้งแต่ตอนที่พระรามทรงมีรับสั่งให้พระลักษมณ์นำตัวพระนางสีดาไปประหารชีวิต เนื่องจากทรงเข้าพระทัยผิดคิดว่าพระนางยังคงอาลัยรักในกรุงราชนครอยู่ ถึงขั้นซ่อนรูปวาดของกรุงราชนครเอาไว้ในห้องพระบรรทม เนื้อความไปจบถึงตอนที่พระรามสร้างทำเป็นสวรรคต เพื่อหลอกให้พระนางสีดาเสด็จนิวัติกลับพระนคร เมื่อพระนางสีดาทรงทราบความจริงทรงเสียพระทัยมาก พระนางได้ทรงขอร้องให้พระแม่ธรณีช่วยพาไปยังเมืองบาดาล คราวนี้ถึงแม้ว่าหนุมานจะทูลเชิญเสด็จกลับมายังนคร โอโธยอย่างไรก็ไม่เป็นผล พระรามจึงทรงโปรดให้ไปทูลเชิญพระยาพิเภก ผู้ครองนครลงกาให้มาช่วยทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ เนื้อความแต่งไว้เพียงเท่านี้ (ส่วนเล่มที่ 11-74 นั้น ขาดหายไป)

แม้ว่าเนื้อความตอนศึกไวยราชนคร (ไทยเรียกว่า ศักไมยราชนคร) จะไม่ปรากฏในรามเกียรติ์ ที่ตีพิมพ์โดยพุทธศาสนบัณฑิตย์ ทว่าเนื้อความตอนนี้น่าจะมีความสำคัญและเป็นที่รู้จักแพร่หลายในสังคมเขมรมากพอสมควร ดังปรากฏหลักฐานคือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดพระแก้วมรกต (**พระพุทธรูปมรกต**) ซึ่งตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวังจตุมุขมณฑล (**พระบรมมหาราชวังจตุมุขมณฑล**) ราชธานีพนมเปญ

สาธุ สามุต (**สาธุ สามุต**) (**สาธุ สามุต**, 2007, pp. 32-33) กล่าวถึงภาพจิตรกรรมฝาผนังตอนดังกล่าว เริ่มจากภาพที่ 47 (จากจำนวนทั้งหมด 192 ภาพ) ที่เล่าเรื่องราวของพระรามทรงพระสุบินนิมิตเป็นลางร้าย ไปจนถึงภาพที่ 54 ซึ่งเป็นตอนที่หนุมานสามารถสังหารไวยราชนครได้สำเร็จ และนำพระรามกลับคืนมาจากรบบาดาล

ศาสตราจารย์ ชิง หุก ทิ (ชิง ภูท ธิ) ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณคดีเขมร ได้นำเอกสารโบราณที่เก็บรักษาไว้ที่ประเทศฝรั่งเศส คือ “สาสตรารามเกรดี กาลไวยราพณ์สณฺญิกพระรามบาน” (សាស្ត្រារាមកេរ្តិ៍ កាលវិយរាបណ៍សន្យិក្ខប្រាមបាណ) แปลเป็นภาษาไทยว่า รามเกียรติ์ ตอน ไวยราพณ์ร้ายมนต์สะกด เอาพระรามไปได้ มาพิมพ์เผยแพร่ วรรณคดีเรื่องนี้ไม่ระบุนามผู้แต่งและช่วงเวลาแต่ง ฉันทลักษณ์ที่ใช้แต่ง คือ บทพินอล (ต่อนาค) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกาพย์ฉบง 16 ของไทย จำนวนทั้งสิ้น 643 บท เนื้อความมีดังนี้

กรุงราพณ์ (ทศกัณฐ์) ได้ร้องขอให้ไวยราพณ์ ผู้เป็นพระญาติมาช่วยทำสงครามกับพระรามและกองทัพวานร ไวยราพณ์อาสาว่าจะสังหารพระรามให้จงได้ ขอให้กรุงราพณ์ได้โปรดไว้วางใจ คืบวันหนึ่งขณะที่ไวยราพณ์กำลังบรรทมอยู่นั้น ได้ทรงพระสุบินไปว่า พระจันทร์ที่เคยทอแสงแจ่มกระจ่าง บัดนี้กลับหมองหม่นลง ในขณะที่ดาวดวงน้อยนั้นกลับส่องแสงสว่างขึ้นแทน ไวยราพณ์จึงรับสั่งให้โทรหลวงมาทำนายพระสุบินนิมิตนั้น โทรหลวงทำนายว่า พระจันทร์คือ ไวยราพณ์ ส่วนดาวน้อยนั้นคือ ไวยเวก ผู้เป็นพระญาติ ซึ่งต่อไปจะได้ขึ้นเป็นใหญ่ในเมืองบาดาลแทน เมื่อได้ฟังดังนั้นแล้ว ไวยราพณ์จึงรับสั่งให้จำตรุไวยเวก บุตรของนางกิริชานไว้ก่อน รอจนกว่าจะได้ตัวพระรามมาแล้วจึงจะสั่งให้ประหารไปพร้อมกัน

คืบนั้น พระรามทรงพระสุบินไปว่า พระจันทร์ได้ลอยขึ้นมาบังฉัตร ทว่าพระองค์ทรงคิดว่าพระจันทร์นั้นเอาไวได้ โดยที่พระบาทของพระองค์ยังทรงเหยียบอยู่ที่นครบาดาล พิเภกได้ทำนายพระสุบินว่า คำคืบนี้พระรามจะมีเคราะห์หนัก และจะสิ้นเคราะห์ก็ต่อเมื่อดาวประกายพริกขึ้น หนุมานขึ้นอาสาคุ้มกันพระราม โดยได้เนรมิตกายให้มีขนาดใหญ่ เพื่ออมพลับพลาไว้ และองคตได้อาสาเนรมิตกำแพงแก้ว 7 ชั้นขึ้น เพื่อปกป้องพระรามให้ปลอดภัย

เมื่อไวยราพณ์มาถึงพลับพลาที่ประทับของพระราม จึงได้สะกดทัพ แล้วเหาะขึ้นไปบนท้องฟ้า กวาดแกว่งกล้องยาแก้วเพื่อลงให้เหล่าบรรดาวารสำคัญผิดคิดว่าป็นดาวประกายพริ้ว เมื่อบรรดาวารเห็นดาวประกายพริ้วขึ้นแล้ว กอปรกับถูกฤทธิ์ยาของไวยราพณ์จึงต่างพากันนอนหลับไหล ทำให้ไวยราพณ์สามารถลักพาตัวพระรามไปไว้ยังนครบาดาลได้อย่างง่ายดาย

ครั้นถึงยามรุ่งสาง เมื่อเหล่าบรรดาวารพบว่า พระรามได้ทรงหายตัวไป ต่างก็พากันเศร้าโศกเสียใจ หนุมานได้ขึ้นอาสาไปนำพระรามกลับคืนมา พิเภกจึงได้บอกหนทางเข้าไปยังนครบาดาลว่า เมื่อไปพบกับดอกบัวที่มีขนาดใหญ่เท่ากงล้อรถ ของงมหักดอกบัวนั้น แล้วลงไปตามก้นบัว นั้นเป็นหนทางเข้าสู่นครบาดาล

หนุมานได้พบกับมัจฉานุ บุตรบุญธรรมของไวยราพณ์ ทั้งคู่จึงได้เข้าต่อสู้กัน ผลปรากฏว่าไม่มีฝ่ายใดแพ้ ฝ่ายใดชนะ หนุมานจึงได้ถามมัจฉานุไปด้วยความสงสัยว่า เป็นบุตรของใครกันแน่ เพราะแปลกใจในรูปร่างของมัจฉานุที่มีตัวเป็นลิง แต่กลับมีหางเป็นปลา และมาอยู่ในเมืองยักษ์ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ยักษ์ มัจฉานุได้ตอบกลับไปว่า ตนเป็นบุตรของนางสวณณ์มัจฉากับหนุมาน ทหารเอกของพระราม เมื่อหนุมานทราบเช่นนั้นแล้วก็ดีใจมาก จึงได้แสดงตนว่าเป็นบิดา และพิสูจน์โดยการหาเป็นพระอาทิตย์ 7 ดวง เมื่อมัจฉานุทราบว่าลิงเผือกที่อยู่เบื้องหน้านั้นคือบิดาบังเกิดเกล้าก็ดีใจมากเช่นกัน หนุมานได้รำล้ามัจฉานุแล้วออกเดินทางต่อไป ระหว่างทางหนุมานต้องต่อสู้กับภยันตรายต่าง ๆ ได้แก่เหล่าพญานาคราช จระเข้ยักษ์ เสือยักษ์ ผู่งูซึ่งแต่ละตัวมีขนาดเท่ากับนกแร้ง ช้างยักษ์ ภูเขา 2 ลูกที่กระแทกกันอยู่ตลอดเวลา ปาหาวายที่มีแต่หนามแหลมคม จนได้มาถึงกำแพงนครบาดาลในที่สุด

หนุมานได้พบกับนางภีราขวนเข้าโดยบังเอิญ เห็นนางกำลังตักน้ำไปพาล้างร้องไห้คร่ำครวญไปพาล้าง จึงได้ชักถามจนรู้ความแน่ชัด หนุมานได้ขอให้นางภีราขวนช่วย

พาดนเข้าไปภายในนครบาดาล โดยตนจะปลอมตัวเป็นโยบวัตติสไบของนาง หนุมานได้ให้สัญญาว่า จะช่วยเหลือไวเวก เพื่อเป็นการตอบแทนด้วย

เมื่อนางภีราขวนมาถึงยังหน้าประตูเมือง ทหารยักษ์ได้สั่งให้นางขึ้นชั่งน้ำหนักบนตราชั่งก่อน ทันใดนั้นปรากฏว่าตราชั่งได้พังครืนลงมา ทหารยักษ์จึงซักถามว่า นางแอบพาใครเข้ามาด้วย นางตอบว่า ที่ตราชั่งพังลงมานั้นเป็นเพราะมันเก่ามากแล้ว เหตุที่พวกทหารกล่าวกับนางเช่นนี้คงเป็นเพราะเห็นว่านางกำลังตกยาก จึงพากันใส่ร้ายป้ายสีโดยปราศจากความเมตตา เมื่อพวกทหารยักษ์ได้ฟังดังนั้น ต่างพากันสงสารจึงปล่อยให้นางเข้าเมืองไปแต่โดยดี

เมื่อเข้ามาถึงในเมืองแล้ว หนุมานได้ออกไล่สังหารทหารยักษ์บาดเจ็บล้มตายไปเป็นจำนวนมาก จนไวราพณ์ต้องออกมารบกับหนุมานด้วยตนเอง ต่างฝ่ายต่างต่อสู้รบกันอยู่นาน แต่กลับไม่มีฝ่ายใดแพ้ ฝ่ายใดชนะ ทั้งคู่จึงตกลงกันว่าจะใช้ต้นตาลทั้งหมด 300 ต้น นำมามัดรวมกันเป็นกระบองแล้วผลัดกันตี แต่กระนั้นก็ยังไม่มีใครแพ้ ใครชนะอีก จนในที่สุดนางภีราขวนจึงได้บอกความลับของไวราพณ์ให้หนุมานฟังว่า สาเหตุที่ไวราพณ์ฆ่าไม่ตายนั่น เป็นเพราะได้ถอดดวงใจไว้ในแมลงภู่ที่ซ่อนอยู่ในผอบทองคำบนยอดภูเขาขีดขณภู เมื่อหนุมานได้ทราบดังนั้นจึงเนรมิตกายให้สูงใหญ่เทียมภูเขา แล้วคว้าเอาแมลงภู่ที่อยู่ภายในผอบทองคำมายื่นแลกคามือ ทำให้ไวราพณ์ขาดใจตาย หนุมานได้ช่วยพระรามกลับคืนมาได้สำเร็จ เนื้อความเรื่อง รามเกียรติ์ ตอน ไวราพณ์ร้ายมนต์สะกด เอาพระรามไปได้ มีเพียงเท่านี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หม่อมหลวง จรัสวิไล จรูญโรจน์ (2560) กล่าวว่า ภาษาไทยจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลคำโดด (isolating languages) ลักษณะเด่นของภาษาตระกูลนี้ คือ คำส่วนมากสร้างขึ้นด้วยหน่วยคำเพียงหน่วยเดียว ไม่มีการผันกริยาตามกาล (tense) คำนาม ไม่มี

การเติมหน่วยคำใดเพื่อแสดงความเป็นเอกพจน์หรือพหูพจน์ แต่ถ้าจำแนกภาษาตามตระกูลภาษาแล้ว ภาษาไทยจัดอยู่ในภาษาตระกูลไท (Tai) ภาษาอื่น ๆ ในตระกูลนี้ เช่น ภาษาลาว ภาษานุง ภาษาไท่ ภาษาจ้วง ภาษาไทดำ ภาษาแสก ภาษาไทโซ่ง เป็นต้น ส่วนภาษาเขมรอยู่ในตระกูลมอญ-เขมร (Mon-Khmer) ซึ่งเป็นภาษาตระกูลเดียวกันกับภาษามอญ ภาษาเวียดนาม เป็นต้น

แม้ว่าภาษาไทยและภาษาเขมรจะเป็นภาษาคนละตระกูลกัน ทว่าทั้ง 2 ภาษานี้กลับมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันหลายประการ เนื่องจากมีคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกันเป็นจำนวนมาก และมีการเรียงลำดับคำเหมือนกัน

อรรณณ บุญยฤทธิ์ (2562) อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้คำศัพท์ในภาษาไทยและภาษาเขมรมีลักษณะคล้ายคลึงกันว่า มาจากการยืมคำศัพท์ในอดีต เนื่องจากภาษาไทยและภาษาเขมรต่างได้รับอิทธิพลจาก “ภาษาบาลี-สันสกฤต” (ภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียน Indo-European) ผ่านทางศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ การศึกษา รวมทั้งศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น คำว่า “สัตว์” ในภาษาไทย กับคำว่า “สฺว” /sat/ ในภาษาเขมรที่ยืมมาจากคำว่า “สตตว” ในภาษาบาลี - สันสกฤต แปลว่า สิ่งมีชีวิตที่แตกต่างไปจากพรรณไม้ ภาษาไทยและภาษาเขมรต่างได้รับอิทธิพลจาก “ภาษาจีน” (ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต Sino-Tibetan) ผ่านทางการค้าขาย เช่น คำว่า “เก้าอี้” ในภาษาไทย กับคำว่า “เก๊าอี้” /kaw-ʔəy/ ในภาษาเขมร ยืมมาจากภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋ว คือ 交椅 ในปัจจุบัน ภาษาไทยและภาษาเขมรต่างได้รับอิทธิพลจาก “ภาษาอังกฤษ” (ภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียน Indo - European) ผ่านทางความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น “คอมพิวเตอร์” ในภาษาไทย กับคำว่า “กัณตู๋” /kom-pu-tuə/ ในภาษาเขมร ที่ยืมมาจากคำว่า computer ในภาษาอังกฤษ นอกจากการยืมคำจากภาษาต่างประเทศแล้ว ภาษาไทยและภาษาเขมรยังมีลักษณะของการยืมคำกันใช้ไปมาอีกด้วย เช่น ภาษาไทยยืมคำว่า “เสื่อ” /daə/ ในภาษาเขมรมาใช้ในคำว่า “เดิน” ส่วน

ภาษาเขมรก็ยืมคำว่า “ย่าง” ในภาษาไทยไปใช้เป็นคำราชาศัพท์ในภาษาเขมร คือคำว่า “យាង” /yiaŋ/ หรือบางครั้งก็มีลักษณะของการยืมคำกลับไปมา จนกลายเป็นคำสองคำที่มีรากเดียวกัน (Doublet) เช่น คำว่า “สำเภา” /sam-kōol/ ที่แปลว่า ลักษณะเด่น อันเป็นเครื่องสังเกตได้ ภาษาไทยยืมคำนี้มาใช้เป็นคำว่า “สำคัญ” ในภาษาไทย ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เขมรได้ยืมคำว่า “สำคัญ” ในภาษาไทยกลับไปใช้ในความหมายเดียวกับภาษาไทย คือ “สำเภา” /sam-kʰan/ ด้วยเหตุนี้ในภาษาเขมรปัจจุบันจึงมีคำทั้ง 2 คำใช้

แม้ว่าคนไทยและคนเขมรจะไม่มีความสัมพันธ์กันทางเชื้อสาย (Genetic relationships) หากแต่มีความสัมพันธ์กันทางด้านประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน จึงทำให้เกิดการยืมคำ อันเนื่องมาจากความใกล้ชิด (intimate borrowing)

นักวิชาการไทยส่วนใหญ่สนใจที่จะศึกษาคำยืมภาษาเขมรที่ปรากฏอยู่ในภาษาไทย เช่น กาญจนา นาคสกุล (2501-2502) ได้เสนอวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตเรื่อง *คำสันนิษฐานในภาษาไทยที่มีมูลรากเป็นคำเขมร* เสนอบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า คำยืมภาษาเขมรจำนวนมากปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยโบราณ เช่น อนิรุทธิ์คำฉันท์, สมุทรโฆษคำฉันท์, กำสรวลศรีปราชญ์, เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฯลฯ อาทิ คำว่า ไกร, กำเนิด, คัล, กำสรวล, จำหลัก และชราบ นอกจากนี้ยังพบคำยืมภาษาเขมรที่ไทยนำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ อาทิ กริ้ว, เสด็จ, เสวย, บัณพूर, ผนวช และสกุณ ยืมคำเขมรมาใช้เป็นคำซ้อน อาทิ ขลาดกลัว, ครบถ้วน, คำจุน (คำที่ขีดเส้นใต้คือคำยืมภาษาเขมรที่นำมาซ้อนกับคำภาษาไทย) และไทยยืมคำภาษาเขมรมาใช้เป็นคำศัพท์สามัญ อาทิ กระชิบ, กราบ, กลัด, โกง, เกร็น, ขนุน, ขมึง, ครบ, ควาญ, คาด, จอง, จมูก, จำ, เจียน, ฉะเชิงเทรา, จำเลย, เเดิน และ ทด (น้ำ)

อุไรศรี วรรณสิน (2553) ได้เสนอวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิตเรื่อง *Les éléments Khmer dans la Formation de la Langue Siamoise* หรือ *ร่องรอยภาษาเขมรใน*

ภาษาไทย ต่อมมหาวิทยาลัย Sorbonne ในประเทศฝรั่งเศส จุดเด่นของงานวิจัยของอุไรศรี วรรณศรี คือ สามารถระบุที่มาของคำได้อย่างชัดเจน โดยอาศัยความรู้ด้านจารึกเข้าช่วย กำหนดอายุของคำ เช่น ในกรณีเรื่องของชื่อพืช โดยเฉพาะชื่อที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ตะ” เช่นคำว่า “ตะแบก” ที่มีผู้พิจารณาว่าเป็นคำไทยแท้ เพราะหน่วยคำเติมหน้า {kr-} เป็นของภาษาไทย โดยกร่อนมาจากคำว่า “ต้น” อุไรศรี วรรณศรี แย้งว่า คำนี้เป็นคำยืมที่มาจากภาษาเขมร เพราะเกณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถใช้ได้กับคำทุกคำ เช่น คำว่า “ตะกวน” ที่แปลว่า ผักบู้ (เขมรสมัยกลางและเขมรปัจจุบันใช้ ក្រូច) หรือ คำว่า “ตะแบก” ที่ปรากฏใช้มาตั้งแต่สมัยเขมรโบราณแล้ว

ส่วนงานวิชาการที่กล่าวถึงคำยืมภาษาไทยที่ปรากฏในภาษาเขมรนั้นมีไม่มากนัก งานวิชาการที่น่าสนใจ เช่น กรณีกัร ชินะโชติ (2522) ได้เสนาวินิจฉัยนิพนธ์ปริญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตเรื่อง *คำไทยและอิทธิพลบางประการของภาษาไทยในภาษาเขมร* ต่อบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า คำไทยที่เขมรยืมไปใช้มีทั้งสิ้น 543 คำ ประกอบด้วยคำที่บอกวัฒนธรรม เช่น ชื่อสี ชื่อตำแหน่งข้าราชการ ชื่อขนม ชื่อเครื่องประดับบ้าน ฯลฯ และคำไวยากรณ์ต่าง ๆ เช่น คำกริยาวิเศษณ์ คำลักษณนาม คำบอกจำนวน ซึ่งคำเหล่านี้ปรากฏครั้งแรกในภาษาเขมรยุคกลาง และเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน ส่วนในด้านไวยากรณ์ เขมรได้รับอิทธิพลจากไทยไปในสมัยกลางเช่นกัน โดยการใช้คำบอกจำนวนปรากฏขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2168 และการใช้คำลักษณนามปรากฏขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2170 งานวิจัยนี้ถือได้ว่ามีคุณภาพการมาต่อแวดวงวิชาการ เพราะเป็นการบุกเบิกการศึกษาคำยืมภาษาไทยที่ปรากฏอยู่ในภาษาเขมรอย่างเป็นระบบ

ทองสืบ ศุภะมาร์ค (2522) ได้เขียนหนังสือเรื่อง *ภาษาเขมรในภาษาไทย และภาษาไทย-บาลี สันสกฤตในภาษาเขมร* พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพพระราชวุฒาจารย์ (กุสุโม โสสม) ณ เมรุวัดกษัตริย์าราม เนื้อหาในส่วนของคำยืมภาษาไทยใน

ภาษาเขมรสรุปได้ว่า พบคำยืมภาษาไทยในภาษาเขมรเป็นจำนวนมาก รองจากคำยืมภาษาบาลี สันสกฤต มูลเหตุที่เขมรยืมคำในภาษาไทยไปใช้เนื่องมาจาก 1) ภาษาไทยมีหน่วยเสียงเท่ากับภาษาเขมรและมีลักษณะกลมกลืนกัน² 2) เขมรกับไทยติดต่อกับค้าสมาคมกันมาอย่างยาวนาน 3) ประชาชนของทั้ง 2 ประเทศต่างนิยมนับถือภาษาของกันและกัน 4) เจ้านายเขมรเคยเสด็จเข้ามาประทับอยู่ในไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนมาถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ก่อนที่จะนิวัติกลับสู่มาตุภูมิ เชื่อว่าในราชสำนักเขมรนั้นนิยมพูดภาษาไทย 5) เจ้านายและนักปราชญ์ราชบัณฑิตชาวเขมรนิยมเรียนภาษาไทย 6) พระเถระผู้ใหญ่ของเขมรเคยเดินทางเข้ามาศึกษาภาษาไทยในประเทศไทย คำไทยที่เขมรยืมไปใช้มีทั้งคำสามัญและคำราชาศัพท์ ตัวอย่างคำยืมภาษาไทยในภาษาเขมร เช่น กาดาก (ข้าวตาก) ซิมซัด (เข็มขัด) ฎุกทง (ดอกทอง) ตอสู (ต่อสู) ทุมพู (ตุ้มหู) บายเปียง (บายเบี่ยง)

เอียว เกิส (เรวูธ เธิล, 1967) ได้เขียนหนังสือเรื่อง ภาษาเขมร การลองพินิจโดยหาเหตุผล (ภาษาเขมร: ការព្យាបាលភាសាខ្មែរ) ในส่วนของภาษาไทยนั้นอธิบายว่า ภาษาเขมรและภาษาไทยมีความคลึงกันมาก เนื่องด้วยเหตุผล 3 ประการคือ 1) ไทยยืมคำในภาษาเขมรไปใช้เป็นจำนวนมาก มีทั้งคำเขมรแท้ ๆ และคำเขมรที่ยืมมาจากภาษาสันสกฤต 2) เขมรและไทยต่างยืมคำภาษาบาลีมาใช้ เนื่องจากทั้ง 2 ประเทศต่างนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทเหมือนกัน 3) หลังจากที่สยามเข้มแข็งขึ้น สามารถโจมตีเมืองละแวกของเขมรได้ เขมรได้ยืมคำเขมรกลับมาใช้ นอกจากนี้กษัตริย์เขมรยังได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาการต่าง ๆ ณ สยาม ทรงพอพระทัยที่จะใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เช่น คำว่า แวนตา ผ้าห่ม ใบตอง ฯลฯ

² ปัจจุบัน แนวคิดนี้ได้ถูกกลบฝังไปแล้ว เนื่องจากนักภาษาศาสตร์ได้ค้นพบว่า หน่วยเสียงภาษาเขมรกับภาษาไทยไม่เท่ากันและแตกต่างกัน

คง สุขเหง (คจ๋ สุธะเบอ) (2011) ได้เขียนหนังสือเรื่อง *คำยืมภาษาต่างประเทศ และข้อสังเกตลักษณะของคำบาลี สันสกฤต ในภาษาเขมร (ពាក្យប្រទេស និងលក្ខណៈសម្គាល់ពាក្យបាលី សំស្ក្រឹតក្នុងភាសាខ្មែរ)* ในส่วนของคำยืมภาษาไทยในภาษาเขมรสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) คำยืมภาษาไทยแท้ (ពាក្យព្រឹទ្ធិ) เช่น ชุบ-ขุน (ตำแหน่งขุนนางในสมัยก่อน), ไต - ใจ, ฌำ - ฉัน (คำสรรพนาม ถ้าเป็นคำกริยาจะเป็นคำภาษาเขมรแท้) 2) คำยืมที่ไทยเคยยืมไปจากเขมร แล้วเขมรยืมกลับมาใช้ (ពាក្យសំលាប់) โดยออกเสียงตามแบบไทย เช่น ฐาต - ฉลาด มาจากคำเขมรคือ ញាត, ฌณาธ - ชำนาญ มาจากคำเขมรคือ ធំឆា, ฌเตญ - ดิเตียน มาจากคำเขมรคือ តិះព្យេ ข้อดีของหนังสือเล่มนี้คือ การจัดเรียงลำดับคำยืมภาษาไทยอย่างเป็นระบบ มีการบอกชนิดของคำ คำในภาษาไทยที่เขมรยืมมาใช้ เสียงอ่านภาษาไทย ความหมาย และตัวอย่างการใช้ อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า คำยืมบางคำที่เขมรระบุว่า เป็นคำไทยเท่านั้น ความจริงแล้วเป็นคำที่ไทยยืมจากภาษาต่างประเทศ (ที่ไม่ใช่เขมร) อีกทอดหนึ่ง เช่น ภาติ - กะปิ เขมรเข้าใจว่าคำนี้เป็นภาษาไทยแท้ ทั้งที่จริงแล้วไทยยืมคำนี้มาจากภาษาพม่าว่า ဂံပါ แปลว่า ปลาหมัก เป็นต้น

ผู้เขียนสนใจศึกษาวรรณคดีเรื่อง รามเกียรติ์ ตอน ไวยราพณ์ร้ายมนต์สะกด เอาพระรามไปได้ ในประเด็นเรื่องคำยืมภาษาไทยที่ปรากฏ (จัดกลุ่มโดยพิจารณาจากความหมายของคำ โดยไม่วิเคราะห์ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางเสียงและความหมาย) รวมทั้งหน้าที่ของคำยืมภาษาไทยในวรรณคดีดังกล่าว เนื่องจากยังไม่มีการศึกษาใด ศึกษาในประเด็นดังกล่าวมาก่อน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจสามารถนำไปใช้ ศึกษาต่อยอดในเรื่องของคำยืมภาษาไทยที่ปรากฏอยู่ในภาษาเขมร รวมทั้งสามารถนำไปใช้กำหนดอายุของวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ตอน ไวยราพณ์ร้ายมนต์สะกด เอาพระรามไปได้ อีกด้วย

ส่วนวิธีการศึกษานั้น ผู้เขียนจะเลือกคำที่สงสัยว่าเป็นคำยืมภาษาไทยมาพิจารณา โดยอาศัยข้อมูลอ้างอิงจากพจนานุกรมเขมร ซึ่งจัดทำขึ้นโดยพุทธศาสนบัณฑิตย ติพิมพ์ใน ค.ศ. 1967 (เพราะฉบับที่จัดพิมพ์ล่าสุดใน ค.ศ. 1997 ไม่มีการระบุที่มาของคำ) และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2555 เป็นหลัก นอกจากนี้ยังอาศัยข้อมูลทางวิชาการ ที่มีผู้ศึกษาในเรื่องของคำยืมภาษาไทยในภาษาเขมรดังกล่าวมาข้างต้นเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อระบุและจัดกลุ่มคำยืมภาษาไทยคำใดบ้างที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ตอน ไวยราพณ์ร้ายมนต์สะกด เอาพระรามไปได้
2. เพื่อวิเคราะห์หน้าที่ของคำไทยที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ตอนดังกล่าว

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าในวรรณคดีเรื่อง รามเกียรติ์ ตอน ไวยราพณ์ร้ายมนต์สะกด เอาพระรามไปได้ มีการใช้คำไทย 39 คำ แบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้ดังนี้

- 1) คำศัพท์ที่เกี่ยวกับชีวิต
- 2) คำศัพท์ที่เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม
- 3) คำศัพท์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ
- และ 4) คำศัพท์เบ็ดเตล็ด

1. คำศัพท์ที่เกี่ยวกับชีวิต สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะในร่างกาย, คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางกาย และคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางใจ

1.1 คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะในร่างกาย พบจำนวน 2 คำ ได้แก่

ดวงใจ

ย่นเบี่ยงเบี่ยงเสียดเสียด
ประยาตโณภตสัณหา

ระยากผู้ชื้อ

(**เมธี ภูต ธี**, 1995, p. 157)

เห็นแล้ว ๘ ทรง ขรรค์ชัย
น้ำดีในราชสีหา

แหวกเอาดวงใจ

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ผู้ชื้อ /duəŋ cay/³ ถ่ายถอดรูปเป็น “ดวงใจ” (นาม) หมายถึง ดวงจิต หรือ ดวงใจ (สยาม. ใจ “จิต”) หทัยวัตถุ, ตัวจิต (จิต 1 ดวง คือ ตัวจิตหนึ่งดวงที่เกิดขึ้น) (**ฐลล, พระธรรมโกศล**, 1967, p. 230) ภาษาเขมรใช้คำว่า จิตต (จิต) หมายถึง ใจ

พุง

ถุกเกาะถากถาย
ถุกยาสสรวายสรวายสรวาย

ถุกผู้เกิดถุก

(**เมธี ภูต ธี**, 1995, p. 163)

พุงกระเพาะ แปรปรวนไย้อย
ไม่มีสุขเกษมสำราญ

ปั่นป่วนมวนพลอย

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

³ การถ่ายถอดระบบเสียงภาษาเขมรในบทความนี้ ผู้เขียนประยุกต์จากระบบเสียง ภาษาเขมร ของ กาญจนา นาคสกุล (2501-2502)

๗๗ /pun/ ถ่ายถอดรูปเป็น“พุง” (นาม) (สยาม. ลาว. พุง อ่านว่า พุง) มักใช้
ซ้อนกับคำว่า ๓๓: /pūəh/ เป็น พุงเพาะ ว่า: มีเพาะพุง คือ มีท้อง. ใช้ในกรณีอื่นก็ได้:
แซสพุง เชือกที่ใช้รัดท้องสัตว์. “จองพุง” ผูกเชือกรัดท้องสัตว์ (ฐิต ฌาล, **สมุทธะปุระสมุทธะ**, 1967, p. 565) คำว่า ๓๓: ยังคงใช้ในภาษาเขมรปัจจุบัน หมายถึง
ท้อง⁴ ผู้เขียนพิจารณาว่า คำว่า พุง เป็นคำไทย เพราะเขมรนำไปซ้อนกับคำว่า เพาะ ซึ่ง
กาญจนา นาคสกุล (2501-2502) เรียกคำในลักษณะดังกล่าวนี้ว่า คำซ้อนไวพจน์คู่
(Synonymous Couplets) หมายถึง การนำคำที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึง
กันมาซ้อนกัน โดยที่คำหนึ่งเป็นคำภาษาต่างประเทศที่ยืมเข้ามาใช้ ส่วนอีกคำหนึ่งเป็น
คำของเจ้าของภาษา ทั้งนี้เพื่อช่วยอธิบายความหมายของคำยืมว่าหมายความว่าอย่างไร

1.2 คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางร่างกาย พบจำนวน 8 คำ ได้แก่

จาก

สมุทรสาครตีตา

นิบาทยาตรา

เจ้าหลานสมุทรสมณ

(มอญ ๒๕, 1995, p. 154)

⁴ วัฒนา บุรกลีกร (2541) กล่าวว่า ในภาษามอญมีคำว่า พุง ใช้เหมือนกัน หมายถึง
ท้อง เขียนโดยใช้รูป พุง ออกเสียงว่า เป็ง ถ้ายึดตามเกณฑ์เรื่องการปรากฏร่วมในภาษาตระกูล
เดียวกัน คำนี้น่าจะเป็นคำในภาษาตระกูลมอญ-เขมร ส่วนผู้เขียนสันนิษฐานว่าคำนี้น่าจะเป็น
คำไทย เพราะยึดตามคำอธิบายในพจนานุกรมเขมร รวมทั้งพิจารณาจากลักษณะของการเกิด
คำซ้อนในภาษาเขมรที่อธิบายไว้แล้วข้างต้น

ธ เสต็จลงจากรถ

ลีลาตรา

ขึ้นฝ่าสมเด็จทศกัณฐ์

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ตก /caak/ ถ่ายถอดรูปเป็น “จาก” (กริยา) หมายถึง แยกกัน คลาดจากกัน: รอถึงทางแยกข้างหน้า เราค่อยจากกัน; ตั้งแต่ฉันจากบ้านเกิดนี้ไป 20 ปีมาแล้ว ฉันเพิ่งจะได้กลับมาที่นี้ในวันนี้เอง (ฐิล วรรณ, สรรพสาระวรรณคดี, 1967, p. 140) ผู้เขียนยึดตามข้อสันนิษฐานของ กรรณิการ์ ชินะโชติ ที่เชื่อว่าคำนี้เป็นคำที่เขมรยืมมาจากภาษาไทย โดยใช้เกณฑ์เรื่องการเกิดกับภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ (กรรณิการ์ ชินะโชติ, 2522, น. 94)

ชั่ว

ผู้สวดมนต์ภาษาญ

เบญจบุณยบุณณ

เถิบตะ พระบิณฑา

(ธีธ ภูท ธี, 1995, p. 178)

ดุจสัตว์ชั่วชาติสามานย์

เหตุบุญโบราณ

จึงปะมาพบบิดา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

กู /cuo/ ถ่ายถอดรูปเป็น “ชั่ว”⁵ (วิเศษณ์) หมายถึง ซึ่งชั่วร้าย, ที่ไม่เหมาะสม ไม่รู้การที่เหมาะสมควร: คนชั่ว. ชั่วชาติ ซึ่งมีชาติด้อยต่ำ, เสื่อมถอย (ฐิล วรรณ, สรรพสาระวรรณคดี, 1967, p. 195)

⁵ ที่ถ่ายทอดรูปเป็น “ชั่ว” เนื่องจากในภาษาเขมรไม่มีวรรณยุกต์ (tone) เหมือนในภาษาไทย มีแต่ทำนองเสียงสูงต่ำ (intonation) และการลงน้ำหนัก (stress)

ตอบ

สังเขตหมวกฎา
ยาเบือกฏิตถุญญ

ทีไกรเทินญา

(**เมื่อ มฤต ธี**, 1995, p. 155)

ล้วนเทพอัปสรกัญญา
ลุ่มยกให้พ่อตอบสนอง

จากไตรตรึงศา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ตบ /*taap*/ ถ่ายถอดรูปเป็น “ตบ” (กริยา) หมายถึง ตอบกลับ เผลย ตอบ
แทน คื่น เช่น ตอบถ้อย ตอบจดหมาย (**อุล ภาส, สมุทราภะสมุทราภะ**, 1967, p. 249)
ในวรรณคดีเรื่องนี้มีการใช้คำว่า ตบ ซ้อนกับคำว่า สุนง (สุน) ซึ่งเป็นคำเขมร เป็น “ตบสุนง”
(ไทยใช้ว่า “ตอบสนอง”) หมายถึง ตอบแทน

ตื่น

สุนทธีธเนศวรเทพเจ้าสุท
สุนธิธธิธฤทฏา

มกฏิเทพเจ้า

(**เมื่อ มฤต ธี**, 1995, p. 159)

ธ ตื่นเรียกโหรทั้งหลาย
สุบินนิมิตกษัตรา

ให้มาทำนาย

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

เถื่อน /taən/ ถ่ายถอดรูปเป็น “เต็น” (กริยา) (สยาม. เต็น อ่านว่า เต็น) รู้สึกตัวจากการนอน เขมรใช้เป็นคำราชาศัพท์และสังคัพท์: พระกรุณาทรงตื่นแล้ว, พระครูตื่นแล้ว (ฐิต ฌนท, *สนธิวิธีภาษาเขมร*, 1967, p. 259) ส่วนคำราชาศัพท์ไทยกลับยืมคำในภาษาเขมรมาใช้ เป็น “ตัดพวม” แปลว่า ตื่นนอน (เขมร. ฎาส์ ว่า ปลุกให้ตื่น, ผทำ ว่า บรรทม) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 428)

ปลอม

ลพณฐยฺยบฺธอํฐกฺฐา
อิหเสาะ:สุญฺเตาณภตฺตฺสาณ ๑

ภุยิภตตภ

(**อิอ ญุท ธิ**, 1995, p. 151)

ลอบลักปลอมปล้นรบกัณ
จะสุญฺลีนทิงฺรราชสถาน

ภุมิภพนครา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

บุษ /phlaam/ ถ่ายถอดรูปเป็น “บลอม” (กริยา) (สยาม. ปลอม อ่านว่า ปลอม) ปลอม ปนเข้าโดยผสมหรือโดยเทียบว่าจริงแท้: ปลอมเข้านอน ปลอมกิน (วิเศษณ์) ซึ่งไม่จริง แกล้งทำว่าเป็นจริง เช่น คนปลอม ของปลอม ธรรมปลอม คำปลอม (ฐิต ฌนท, *สนธิวิธีภาษาเขมร*, 1967, p. 507)

ร่วมรัก

สุวิยาเขมรชกฺฐี
เลุคตลนฺทฺรฐาเทร:บฺฐิ ๑

ไวยภตตณฺทฺสภี

ทศพลสมุทสาคร
บทกวีสมัยสุโขทัย

สุริยาสิงหนาท

(เมื่อ บุค ธิ, 1995, pp. 158-159)

สุริยาสิงหนาท

ไวยราพณ์สุริ

ธ ถึง สถานพระบรมม

สำราญสุขสบายสม ร่วมรัก (ร่วมรัก?) มโนรมย์

หฤทัยเมตตาเสนา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

สุริยา /ruəm rəə/ ถ่ายถอดรูปเป็น “รวม รกส” คำว่า “รวม” เป็นคำ
เขมรแท้ ส่วนคำว่า “รก” ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะกลายมาจากคำว่า “รัก” ใน
ภาษาไทย ในวรรณคดีเขมรประเภทศาสนาและเรื่องอื่น ที่น่าจะเก่ากว่าเรื่องที่น่ามา
ศึกษา เช่น กากี, หงสยนต์, ขยงสังข์, โศกกุลกุมาร, สงขลิลป์ชัย สะกดคำว่า “รัก” แบบ
ภาษาไทย คือ “รัก” ไม่ใช่ “รักษ” ที่มาจากภาษาสันสกฤต เหมือนที่พบในวรรณคดีเรื่องนี้
นอกจากนี้ในพจนานุกรมเขมรยังอธิบายว่า คำว่า รุก /ruəm rəə/ มาจากภาษา
สยาม หมายถึง ร่วมความรัก คือ ร่วมเสนาหาระหว่างชายกับหญิง (สุริยา, ๑๙๖๗, p. 789)

ไว

สุริยาสิงหนาท

สุริยา

บทกวีสมัยสุโขทัย

(เมื่อ บุค ธิ, 1995, p. 156)

ปีที่ 40 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2566)

สารคดีหาญไวก่แล้วกล้า
ประดับอวดมางามกล้า

ขับหน้ารถ

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ไวก่/way/ ~ /way/ ถ่ายถอดรูปเป็น “ไวก่” (วิเศษณ์) (ลาว. สยาม. ไวก่ อ่านว่า ไวก่) หมายถึง ไวก่, เร็ว, ทันที, รวดเร็วทันที: ไวก่ไวก่, ไวก่ไวก่ ๆ. ฉลาด, เชี่ยวชาญ; ชำนาญ, เก่ง; ซึ่งเข้าใจได้ไวก่, ได้ยินไวก่; ปัญญาไวก่, หูไวก่. (บุญ วรรณ, *สละสลวย*, 1967, p. 912) ส่วนคำว่า ไวก่ ในภาษาเขมรปัจจุบันใช้คำว่า *ส่าบ* /chap/ ถ่ายถอดรูปเป็น “ฉาบ” ภาษาไทยยืมคำนี้มาใช้เป็นคำซ้อน คือคำว่า “ฉาบไวก่”

ล่อลวง

ลอบล่อลวงพระเจษฎา
ตามเบี่ยงเบนวิสัย

ประยาธดา

(เมธี มุข, 25, 1995, p. 165)

ลอบล่อลวงพระเจษฎา
ได้แล้วจรรโลงคืนสถาน

ประมาทพระบาท

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ลอบ/low luon/ ถ่ายถอดรูปเป็น “ล ลวง” (กริยา) หมายถึง ลวงเรื้อย ๆ, ลวงโลมด้วยอุบาย, ลวงโลมให้สุขใจ: ล่อลวงให้ยอมตาม (บุญ วรรณ, *สละสลวย*, 1967, p. 817) เขมรใช้คำนี้เป็นคำซ้อน โดยนำคำไทยไปซ้อนกับคำเขมร คำว่า “ล่อ” เป็นคำไทยแท้ที่เขมรยืมไปใช้ ส่วนคำว่า “ลวง” นั้น อุไรศรี วรสระริน (2553, น. 209) ได้

เปรียบเทียบกับคำในภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกส์อื่น ๆ พบว่าในภาษาบะห์นาร์ (Bahnar) มีคำดังกล่าวปรากฏอยู่ จึงเชื่อได้ว่าคำว่า “ลวง” น่าจะเป็นคำภาษาเขมรแท้

1.3 คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางใจ พบจำนวน 1 คำ ได้แก่

ห้าวหาญ

เกียรติคุณ ภาษาโบราณ

เอกสารเอกสาร

ราชบัณฑิตยสถานฯ

(**เมื่อ** **บุญ** **ดี**, 1995, p. 181)

จึงปะพลลง ห้าวหาญ

กระโดดทะยาน

จับได้คำวิจารณ์

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ภาษา /haw haan/ ถ่ายถอดรูปเป็น “หาวหาน” (สยาม. ใช้ว่า ห้าวหาญ) (วิเศษณ์) หมายถึง เข้มแข็ง, กล้าหาญมาก: จิตห้าวหาญ มนุษย์ห้าวหาญ (**บุญ** **บุญ**, **บุญ** **บุญ**, 1967, p. 1161) คำว่า “ห้าว” เป็นคำยืมภาษาไทยที่นำมาซ้อนกับคำว่า “หาญ” ซึ่งเป็นคำเขมรแท้

2. คำศัพท์เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม สามารถจำแนกออกเป็น 6 กลุ่มย่อย คือ คำเรียกขาน, คำเรียกดินแดน, คำเรียกเรื่องราวที่เกิดขึ้น, ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน, เพลงหน้าพาทย์ และ ตำแหน่งขุนนางในราชสำนัก

2.1 คำเรียกขาน พบจำนวน 1 คำ ได้แก่

มิ่ง

ชาเวีย^๒ยั้ง ฤๅษสว
ธายา^๒ยั้งเณระ^๒ฐี

กฤษณ ภาว^๒ธสา

(**เชื้อ บุร** ธิ, 1995, p. 177)

ว่าเหวย^๒มิ่งปลาหน้า^๒ลึง
นามา^๒มิ่งว่า^๒กระไร

กัมกราบ^๒วันทนา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ยั้ง /min/ ถ่ายถอดรูปเป็น “มิ่ง” (สรพนาม) (ลาว, สยาม) หมายถึง เจ้า, เอ็ง. เขมรใช้เป็นคำหยาบหรือตู่ถูก, ส่วนใหญ่พูดว่า “เอ็งมิ่ง”, เช่นว่า: มันกล้าพูดคำว่า เอ็งมิ่งกับฉัน. สมัยก่อนผู้ชำระคดีเรียกโจรที่จับมาได้ว่า “มิ่ง” ด้วยเหมือนกัน: มิ่งได้ไป ปล้นเขามาใช้หรือไม่. มิ่งต้องพูดความจริงมา, มิ่งอย่าปิด. (**ฐุจ ฅว**ล, **ส**ระ^๒ษะ^๒ระ^๒ษะ^๒, 1967, p. 661)

2.2 คำเรียกดินแดน พบจำนวน 2 คำ ได้แก่

แคว้น

ติเมก^๒ ภาว^๒ธส^๒ธส^๒ธส^๒
ไช^๒ยั้งเณระ^๒ฐี

ไช^๒ยั้งเณระ^๒ฐี

(**เชื้อ บุร** ธิ, 1995, p. 165)

พิเภา^๒กราบ^๒ทุล^๒ทศ^๒พล
แคว้นแดนพระพล^๒ลา^๒ชัย

วัน^๒นี้^๒มัน^๒ถึง

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ខែន /k^haen/ ถ่ายถอดรูปเป็น “แขว่น” คำนี้ไม่ปรากฏในพจนานุกรมเขมรฉบับสมเด็จพระสังฆราชชวน ณาต เมื่อผู้เขียนพิจารณาจากบริบทที่พบสรุปว่า คำนี้เขมรใช้เป็นคำนาม มีความหมายเหมือนคำว่า “แคว้น” ในภาษาไทย

แผ่น

ពាសពេញខែនដែនពសុតា
និព្វរត់ចូលទៅក្រុងកែវ

ខុនពីរคิตฎา

(เมือ บุทธ ธิ, 1995, p. 143)

ดรรดาษแผ่นแดนพสุธา
จะวังเข้าไปกรุงไกร

สองขุนคิดกัน

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ដែន /p^haen/ ถ่ายถอดรูปเป็น “แผ่น” **ដែន** (นาม) หมายถึง แผ่น: แผ่นน้ำตาล, น้ำตาลโดนด 1 แผ่น, แผ่นมะม่วง. แผ่นกระดาน. แผ่นดิน (เขมรใช้ แผ่นฎี), ผืนดินทั้งหมด (พสุธา ก็ใช้). แผ่นพิภพ หรือ ภพแผ่น พิภพโลกทั้งหมด.(**ฐิต ฌวาล,** **សង្គេសប្រះសង្គ្រាម,** 1967, pp. 517-518) ผู้เขียนพบว่าไม่ปรากฏคำว่า “แผ่น” ในภาษาเขมรโบราณ แต่พบในภาษาไทยและภาษาจีน (Manomaivibool, 2020, p. 333) เมื่อพิจารณาจากรูปเขียนและการออกเสียงแล้ว ผู้เขียนคิดว่า คำนี้น่าจะเป็นคำภาษาไทยที่เขมรยืมไปใช้

2.3 คำเรียกเรื่องราวที่เกิดขึ้น พบจำนวน 1 คำ ได้แก่

ข่าว

อำเภอเสนาะอุนกู
สเมตต์สุมมทูลา

อุนกูตบอญชัย

(**อโณ อุนกู อโณ**, 1995, p. 143)

นำข่าวไปทูลกษัตริย์ประไพ
สมเด็จพระจอมเกล้า

ให้ทราบเหตุ

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

aw/k^haav/ ถ่ายถอดรูปเป็น “ข่าว” คำนี้ไม่ปรากฏในพจนานุกรมเขมร ฉบับสมเด็จพระสังฆราชชน ณาต เมื่อผู้เขียนพิจารณาจากบริบทที่พบสรุปว่า คำนี้เขมร ใช้เป็นคำนาม และมีความหมายเหมือนคำว่า “ข่าว” ในภาษาไทย

2.4 ข่าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน พบจำนวน 2 คำ ได้แก่

แท่น

โอรุเตตียาสาสอ
ทอช ทอช ทอช ทอช

อุนกูอุนกู

(**อโณ อุนกู อโณ**, 1995, p. 159)

แท่นเทพพิมานมาศผจง
กระจำงแจ่มจำพรณราย

ธ บรรทมเอกองค์

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ไธสง /teen/ ถ่ายถอดรูปเป็น “แทน” (นาม) หมายถึง ที่บรรทม, ที่สำหรับ
กษัตริย์ประทับ (ราชาศัพท์): พระแท่น, พระแท่นไสยาสน์ (ฐิต ฌนท,
สมุทฺธประสมภูม, 1967, p. 332)

เครื่อง

ไวยากถกฏ์ไทรทไทรทไทรท
ยาไทรทไทรทไทรทไทรท

ณัฐชิตถา

(ณัฐชิตถา, 1995, p. 148)

ไวยากถกฏ์ไทรทไทรทไทรท
ยาไทรทไทรทไทรทไทรท

งามดุงพรหมา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ไทรท /krieng/ ถ่ายถอดรูปเป็น “เครื่อง” (นาม) หมายถึง วัตถุหลายชนิด
รวมกันเข้าเป็นสิ่งเดียว: เครื่องละคร เครื่องจักร เครื่องแกง เครื่องทอง เครื่องเงิน เครื่อง
ระแทะ เครื่องเรือน (ฐิต ฌนท, สมุทฺธประสมภูม, 1967, p. 115) ส่วนความหมายที่
พบในวรรณคดีเรื่องนี้นั้น หมายถึง เครื่องทรงกษัตริย์ ผู้เขียนยึดตามข้อสันนิษฐานของ
กรรณิการ์ ชินะโชติ (2522) ที่เชื่อว่าคำนี้เป็นคำที่เขมรยืมมาจากภาษาไทย เนื่องจากใน
ภาษาไทยใช้คำว่า “เครื่อง” เพื่อเติมหน้าคำกริยา หรือวิเศษณ์ เพื่อเปลี่ยนหน้าที่ของคำ
นั้น ๆ ให้กลายเป็นคำนาม เช่น คำว่า “เขียน” (คำกริยา) กลายเป็นคำว่า “เครื่องเขียน”
(คำนาม) (กรรณิการ์ ชินะโชติ, 2522, น. 128)

2.5 เพลงหน้าพาทย์ พบจำนวน 5 คำ ได้แก่

กล่อม

อ๋ กลูย อ๋ แล่ตฺรู่ห่สุมิธิตตสัย
มีฎีกะให้ใ้ช้ตากตาดาลฯ

ย่นตฺรู่ไ้

(**เชื้อ บุทธ ธิ**, 1995, p. 159)

อ๋ กล่อม อ๋ ฐ ทรงสุบินไ้ชัย
ส่อสว่างทั่วฟ้าจากบาดาล

ยลจันทราประไพ

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ทฺษ /klaam/ ถ่ายถอดรูปเป็น “กลม” (นาม) (สยาม. “เพลงร้องเล่น”) หมายถึง ชื่อบทเพลงสยามอย่างหนึ่ง: เพลงกลม (เพลงกล่อม) (**ฐูล ฌาทร, สมุขะพระสมุขะ, 1967, p. 64**) ไทยเรียกเพลงหน้าพาทย์นี้ว่า “เพลงกล่อม”

กล่าว

อ๋ ภาว อ๋ ไ้ยภทณัวิหิฐิเสฐาส
เกาะไ้เกะไ้เฒ่า

อ่าถนณะตธ

(**เชื้อ บุทธ ธิ**, 1995, p. 153)

อ๋ กล่าว อ๋ ไ้ยราพณ์แรงฤทธิ์เอกิงถกาน
เกาะไ้โรบุรีลิงกา

นำพลถึงสถาน

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ท้าว /klaav/ ถ่ายถอดรูปเป็น “กลาว” (กริยา) (สยาม. พุด) เช่น ท้าวเสล คือ กลาวโทษ (**จุล วรรค, สมุชประเสริฐ, 1967, p. 64**) แม้คำว่า “กลาว” นี้จะตรงกับ บทพากย์โขน ไม่ใช่เพลงหน้าพาทย์ หากแต่ผู้เขียนจัดไว้ในกลุ่มเดียวกับเพลงหน้าพาทย์ เนื่องจากพิจารณาจากตำแหน่งที่ปรากฏของคำ ซึ่งจะอยู่ในตำแหน่งเดียวกับตำแหน่งที่ ปรากฏชื่อเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบการแสดงโขนเสมอ

เชิดฉิ่ง

เชิดฉิ่ง 0: เต็มตาส่งตาส่งวิธ

หล่นไยทูก

บทสุภาษิตผู้มีชีวิต

(**เชิด วรรค, 1995, p. 188**)

เชิดฉิ่ง 0: ดินเหยียบมือถือสิริสา

อสุริยักษา

หนุมานร้องถามทันใด

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

เชิดฉิ่ง /cəət c^həŋ/ ถ่ายถอดรูปเป็น “เชิดฉิ่ง” (นาม) (สยาม. “เชิดฉิ่ง”) หมายถึง ชื่อบทเพลงเชิดที่มีการตีฉิ่ง เพื่อให้จังหวะประกอบ (**จุล วรรค, สมุชประเสริฐ, 1967, p. 199**) ส่วนพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2555 อธิบายความหมายของคำว่า “เชิด” ว่า นาม. ชื่อเพลงไทยประเภทเพลงหน้าพาทย์ ใช้ บรรเลงประกอบกริยา เช่น การเดินทางระยะไกล ๆ รีบเร่ง สู้รบกัน มีลักษณะ ทำนอง อัตราจังหวะ และชื่อเรียกต่าง ๆ ดังนี้ เชิดกลอง **เชิดฉิ่ง** เชิดฉาน เชิดนอก; ท่าโขนท่า หนึ่ง. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 390)

เพลง

อ๋ อึบាយ ເູ່ ອຶ ຕາວເຂາະສຸກຮຸ່ງຮຸ່ງ
ກຸຕິສຸກຮຸ່ງຍກເກຼ້ຍຕາ

ພຣົງຕອນກຸຕິ

(**ເມື່ອ ບຸກ ສີ**, 1995, p. 143)

0: ຄຳວ່າ ເູ່ 0: ຄຳລັ້ນ ອຸສຸກທັງຄູ່
ກບິນທຣ໌ເຂົ້າມາແນ່ນອນນັດ

ເຫັນພລກຣະປີ

(ແປດແລະເລັບເລັບເລັບໂດຍຜູ້ເຂົ້າ)

ເູ່ /p^hleen/ ຄ່າຍຄອດຣູບເປັນ “ເູ່ລຸ່ງ”⁶ (ນາມ) ຫມາຍຄຶງ ດນຕຣີ, ເຄື່ອງຕິດສີຕີ
ເປ່າຕ່າງ ໆ ສຳຫຼັບໃຫ້ຄວາມບັນເທີງເຈິງໃຈ; ເູ່ລຸ່ງເຂມຣ, ເູ່ລຸ່ງຈີນ, ເູ່ລຸ່ງຝຣັ່ງ, ເູ່ລຸ່ງ
ຕ່າງປຣະເທສ, ເູ່ລຸ່ງສາກລ ຯລຯ ເູ່ລຸ່ງດນຕຣີຕ່າງ ໆ: ເູ່ລຸ່ງນຄຣຣາສ, ເູ່ລຸ່ງເສຕິຈຸມທມ ຯລຯ
(**ຮຸ່ງ ສາກ, ສະຖະກະສະກະ**, 1967, p. 621) ກາສາເຂມຣປັຈຸບັນໃຊ້ຄຳວ່າ ອຸເູ່
/cam-riəŋ/ ຄ່າຍຄອດຣູບເປັນ “ຈຸເຣິງ” ສິ່ງແຜ່ລຸ່ງມາຈາກຄຳວ່າ ເກຼ້ຍ /criəŋ/ ຄ່າຍຄອດ
ຣູບເປັນ “ເຈຣິງ” ທີ່ແປວ່າ ຮ້ອງເູ່ລຸ່ງ

ໂອດ

ອິດ ອຶ ສີກບຸອສຸກຸ
ກເກຼ້ຍສຸກຸຕອດລັຍ

ສຸກຸຕອດລະສີຍ໌

(**ເມື່ອ ບຸກ ສີ**, 1995, p. 165)

⁶ ເປັນທີ່ນຳສັງເກດວ່າ ຄຳຍົມກາສາໄທທີ່ເຂົ້າດ້ວຍ ພັຍໄຊນະດັນ “ພ” ເມື່ອເຂມຣຍົມໄປໃຊ້
ແລ້ວຈະເຂົ້າດ້ວຍຕົວພັຍໄຊນະ “ກ” ເຊັ່ນ ພຸດ ເຂມຣໃຊ້ “ກຸດ” ຫມາຍຄຶງ ພຸດໂກຫ ຫຼື ເູ່ລຸ່ງເູ່ລຸ່ງ
ເຂມຣໃຊ້ “ເູ່ລຸ່ງເູ່ລຸ່ງ” ຫມາຍຄຶງ ມັວເມາ ຫມກຸ່ນ ເປັນດັນ

โอด ๐ ภีราขวนอสุรี
มันใช้ให้ตักคองคา

ถ้วนพลเสนีย์

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ธต /ʔot/ ถ่ายถอดรูปเป็น “โอด” (กริยา) หมายถึง ร้องเต็มเสียงหรือร้องครวญครางเป็นพัก ๆ (ฐธ วรรณ, สมุหะประะสฐธะ, 1967, p. 1402) ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2555 อธิบายความหมายของคำนี้ว่า นาม. ชื่อเพลงไทยประเภทเพลงหน้าพาทย์ ใช้บรรเลงประกอบกิริยาร้องให้ สลบ หรือตาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1441)

2.6 ตำแหน่งขุนนางในราชสำนัก พบจำนวน 3 คำ ได้แก่

ขุน

ถาสถะฐธะธธะธธะธธะ

ฐธธะธธะธธะ

ธธธะธธะธธะธธะ

(ฐธ วรรณ, ๒๕, 1995, p. 143)

ดรรดาษแผ่นแดนพสุธา

สองขุนคิดกัน

จะวิ่งเข้าไปกรุงไกร

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ฐธ /k^hon/ ถ่ายถอดรูปเป็น “ขุน” (นาม) (สยาม. อ่านว่า “ขุน” หมายถึง คน) หมายถึง ชื่อลูกจตุรงค์ สมมติว่าเป็นกษัตริย์: ขุนจตุรงค์. (ฐธ วรรณ, สมุหะประะสฐธะ, 1967, p. 72)

ขุนนาง

ဝံ ဝိဃာယက္ခေဝေ ဝံ ဓူဠဗလံဗဏ္ဍလတ္တံဇ္ဇ-
ဆုဏ္ဏာဗြဟ္မိဗ္ဗိဗ္ဗာဗြဟ္မိ

ภาษาสุโขทัย

(**เชื้อ ภูค ธิ**, 1995, p. 158)

ဝံ ပုတပေလေဗေ ဝံ ဇ် ဂိဏ္ဏဗလပရာဏ်ပရာ-
ဗုဏ္ဏာဗြဟ္မိဗ္ဗိဗ္ဗာဗြဟ္မိ

สาทสวัสดิ์โสภ

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ဆုဏ္ဏာဗြဟ္မိ /^hon naan/ ถ่ายถอดรูปเป็น “ขุนนาง” (นาม) หมายถึง สตรีที่เป็นภรรยาขุนนาง: พวกขุนนาง, ขุนนาง (ဗုဒ္ဓ ဇာနည်, လောကုတ္တရာ, 1967, p. 72) คำนี้ในภาษาเขมรเกิดความหมายย่ำยที่ เนื่องจากเขมรอาจสับสนกับคำว่า “นาง” (នា) ที่แปลว่า ผู้หญิง จึงใช้คำนี้เรียกบรรดาข้าราชการฝ่ายใน

สาวใช้

မလ္လံဗ္ဗိဗ္ဗိဗ္ဗာဗြဟ္မိ
ဗေဒနီဗ္ဗိဗ္ဗိဗ္ဗာဗြဟ္မိ

บาทคู่ทนต์

(**เชื้อ ภูค ธิ**, 1995, p. 147)

မလ္လံဗ္ဗိဗ္ဗိဗ္ဗာဗြဟ္မိ
ဟိုတ်လံဗ္ဗိဗ္ဗိဗ္ဗာဗြဟ္မိ

เปรียบดุจดารา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ศัพท์ /saaw cey/ ถ่ายถอดรูปเป็น “สาวไซ” (นาม) (สยาม. สาว “หญิง แกรุ่น”, ไซ อ่านว่า ไซ “ไซ” = หญิงแรกรุ่นสำหรับใช้สอย) หมายถึง คำที่เขมรใช้เรียก หญิงแพศยาว่า สรีสาวไซ ในบางครั้งพบว่าเขียนด้วยรูป เสให้. (จุล วรรณ, **สมุฏฐานิย**, 1967, p. 1008) ผู้เขียนพบว่า คำนี้ในวรรณคดีเขมรจะหมายถึง หญิงรับใช้ในราชสำนัก ซึ่งความหมายของคำดีขึ้น (elevation) ไม่ได้เลวลง (degeneration) เหมือนที่ระบุไว้ในพจนานุกรมเขมร

3. คำศัพท์เกี่ยวกับธรรมชาติ สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ แร่ธาตุ, ธรรมชาติที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 และ สภาพธรรมชาติที่แสดงลักษณะทางกายภาพของคน สัตว์ สิ่งของ

3.1 แร่ธาตุ พบจำนวน 1 คำ ได้แก่

ทองแดง

สามสิทกาลเบ็ญมูณฐา

จำ ๓ หน้า

ธำสินเณท์โชนเณท์ ฯ

(**ธีร บุต ธี**, 1995, p. 154)

นางนีกกาลเรารวมกัน

ทั้งสามองศา

จำศีลในภูเขาทองแดง

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ศัพท์ /tǔəŋ daen/ ถ่ายถอดรูปเป็น “ท่งแถง” (นาม) (สยาม. ทองแดง แปลตามรูปศัพท์ว่า “ทองสีแดง”) หมายถึง โลหะชนิดหนึ่งมีเนื้อแข็ง ผิวสีแดง ถ้าขัด

ปีที่ 40 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2566)

ด้วยน้ำยาขัด ผิวจะขึ้นสีใกล้เคียงกับนาก หากปล่อยให้สักรักก็จะมีผิวหมอง: มีดทองแดง
(**ฐิต ฌนท, สมุหพระสมุหระ,** 1967, p. 295)

3.2 ธรรมชาติที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 พบจำนวน 1 คำ ได้แก่

กลิน

เทือกภูเขาสันเขาสวย
ทฤษฎีสมมุติฐานของ

คัมภีร์ศาสนา

(**ธีร ชูท ธี,** 1995, p. 143)

พฤษภมลิตอกรยะ

หอมบุษบาตานดี

กระออบอวลกลินขจรขจาย

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

คฺฐ /kʰlɔn/ ถ่ายถอดรูปเป็น “กลิน” (นาม) หมายถึง ใต้อันที่กระจายออกมาจาก
วัตถุต่าง ๆ หอมหรือเหม็น เป็นต้น (**ฐิต ฌนท, สมุหพระสมุหระ,** 1967, p. 65) ผู้เขียน
ยึดตามข้อสันนิษฐานของ กรรณิการ์ ชินะโชติ (2522) ที่เชื่อว่าคำนี้เป็นคำที่เขมรยืมมา
จากภาษาไทย โดยพิจารณาจากเกณฑ์อักษรวิธีและระบบเสียงที่เสียงพยัญชนะต้นควบ
/kl-/ ในภาษาไทยจะกลายเป็น /kʰl-/ ในภาษาเขมร (น. 42)

3.3 สภาพธรรมชาติที่แสดงลักษณะทางกายภาพของคน สัตว์ สิ่งของ พบ
จำนวน 5 คำ ได้แก่

แจ้

สารบัญไวยากรณ์
อรรถาธิบาย ไวยากรณ์

พุทธศาสนา

(**อรรถาธิบาย**, 1995, p. 154)

นารีนับแสนโกฏิล้าน
จันทร์แจ้กระจ่างนภา

ในปราสาทสถาน

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

แจ้/caen/ ถ่ายถอดรูปเป็น “แจ้” (นาม) หมายถึง ชื่อต้นไม้ประเภทหนึ่ง (กริยา) แฉก, ส้ม, บอ, แจ้ขาวให้รู้ชัด (นาม) มุม หรือมุมข้างซ้ายข้างขวาที่ปลายหลังคาบ้าน (**อรรถาธิบาย**, 1967, p. 150) ผู้เขียนพบว่าคำนี้ในวรรณคดีเขมรใช้ในความหมายที่ว่า (วิเศษณ์) กระจ่าง, สว่าง, ชัด เหมือนที่พบในภาษาไทย

รุ่งเรือง

พระพุทธศาสนา
อรรถาธิบาย ไวยากรณ์

พุทธศาสนา

(**อรรถาธิบาย**, 1995, p. 147)

รุ่งเรืองศักดิ์ยศยศ
นันทเวก ไวยเวก อสุรี

มองเห็นกุมาร

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

รຸ່ງເຮືອງ /*run riong*/ ถ่ายถอดรูปเป็น “รุ่ง เรือง” (วิเศษณ์) (สยาม. รุ่งเรือง อ่านว่า รຸ່ງ-ເຮືອງ; ลาว. ຮຸ່ງເຮືອງ อ่านว่า ຮຸ່ງ-ເຮືອງ) หมายถึง ส่องสว่าง, ผ่อง, งามประไพ; เฉิด, เฉิดฉาย; งามประไพ, รุ่งเรือง, เจริญ, ประเสริฐ, เลิศค่า: กรຸ່ງຮຸ່ງເຮືອງ, ສ່ວງຮຸ່ງເຮືອງ, ເຈຣີຣຸ່ງເຮືອງ. ใช้เป็น กริยา ก็ได้ “แสดงอาการส่องสว่าง” (ຊຸ່ນ ລາວ, ສະຫະປະຊາຊາດ, 1967, p. 785)

สาว

អស់ស្ត្រីអ្នកសាវស្រី
មន ព្រឹមាព្យយក្ស ។

ពិះរកស្ត្រី

(**យ៉ៃ ហុត ឌី**, 1995, p. 148)

ເລ່າສນມສດຖາກສາວສ្រី
ມនຕ្រីអាំມាຕ្យຍក្ស

ឡីនរតស្ត្រី

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

សាវ /*saaw*/ ถ่ายถอดรูปเป็น “สาว” (วิเศษณ์ หรือ นาม) (สยาม) สาว, สตรี แกร่ง. เขมรใช้กับทั้งผู้หญิงทั้งผู้ชายที่กำลังอยู่ในวัยแรกรุ่น หรือเป็นสาวเป็นหนุ่ม: เด็กสาว, ยังสาว, งามสาว, งามสาว. ต้นไม้ที่ผลิดอกออกผลเป็นครั้งแรก: ต้นไม้สาว, ตาลสาว, มะพร้าวสาว. (ຊຸ່ນ ລາວ, ສະຫະປະຊາຊາດ, 1967, p. 1007)

หมอง

ស្តេចឯកអគ្គ ឥតមានប្អូន
បង្គំប្រណម្យស្ត្រី។

អស់យោធា

(**យ៉ៃ ហុត ឌី**, 1995, p. 154)

กษัตริย์เอกองค์มีหมอง

พร้อมทหารผอง

บัคมประนอมสุรี

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

มฺห /maan/ ถ่ายถอดรูปเป็น “หมง” ในบางครั้งพบว่าเขียนเป็น มฺห (วิเศษณ์) (สยาม. หมอง) หมายถึง ซึ่งไม่บริสุทธิ์, ไม่สะอาด, ชุ่น: หมองใจ ใจเศร้าหมอง. (นาม) ความไม่บริสุทธิ์, ไม่สะอาด; ความไม่เหมาะสม: ไม่เคยมีหมอง มีมีหมอง. (**ฐล ๑๗๓, สหุณฺทระสอฺณ**, 1967, p. 1162) นอกจากนี้ผู้เขียนยังพิจารณาจากรูปพยัญชนะต้น มฺห ซึ่งเป็นรูปอักษรนำในภาษาไทย

หมดหมอง

เชื่อบุสทณดัยเวณา

อธฺมกุฏฏา

เพ็ญระตะระตะมฺห ๑

(**ธีอ มฺห ธี**, 1995, p. 165)

ถ้าเลยกาลล่วงเวลา

ประกายพรึกดารา

ขึ้นเรื่องล้างคราะหฺหมดหมอง

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

มฺห /mat maan/ ถ่ายถอดรูปเป็น “หมดหมง” **มฺห** หรือ **มฺท** (กริยา) หรือ (วิเศษณ์) (สยาม. หมด) หมายถึง หมดสิ้น ไม่มี ไม่เหลือ: หมดเกลี้ยง; กินหมด, โจรปล้นหมด, ทั้งหมด (เขียนแบบเก่าคือ มฺท นิยมใช้มากกว่า มฺห) (**ฐล ๑๗๓, สหุณฺทระสอฺณ**, 1967, p. 1162) เมื่อนำมารวมกับคำว่า หมง จึงหมายถึง บริสุทธิ์ผุดผ่อง ปราศจากมลทิน

4. คำศัพท์เบ็ดเตล็ด สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ คำบอกจำนวน, คำบอกหมวดหมู่ และ คำบอกตำแหน่ง

4.1 คำบอกจำนวน พบจำนวน 5 คำ ได้แก่

เจ็ดสิบ

រុងរឿងពល ព្រឹទ្ធ ក្របី
សឹងតែពានរនេះនៃ ។

ចិត្តសីមាអក្ខរាភិណ្ឌី

(យីង ហ្គាន ឌី, 1995, p. 164)

รุ่งเรืองพลพรินทร์กระปี่
ล้วนแต่พานรนี้ใน

เจ็ดสิบชักใบิณี

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

ชิตสิบ /cat sap/ ถ่ายถอดรูปเป็น จิต สิบ (จำนวนนับ) (สยาม. เจ็ดสิบ อ่านว่า เจ็ด-สิบ) หมายถึง จำนวนสิบ 7 ครั้ง (70). เขมรสมัยโบราณว่า สิบ เจ็ดครั้ง (๗๐) (ฉ. นว., ๗๐๗, ๗๐๘, ๗๐๙, ๗๑๐, ๗๑๑, ๗๑๒, ๗๑๓, ๗๑๔, ๗๑๕, ๗๑๖, ๗๑๗, ๗๑๘, ๗๑๙, ๗๒๐, ๗๒๑, ๗๒๒, ๗๒๓, ๗๒๔, ๗๒๕, ๗๒๖, ๗๒๗, ๗๒๘, ๗๒๙, ๗๓๐, ๗๓๑, ๗๓๒, ๗๓๓, ๗๓๔, ๗๓๕, ๗๓๖, ๗๓๗, ๗๓๘, ๗๓๙, ๗๔๐, ๗๔๑, ๗๔๒, ๗๔๓, ๗๔๔, ๗๔๕, ๗๔๖, ๗๔๗, ๗๔๘, ๗๔๙, ๗๕๐, ๗๕๑, ๗๕๒, ๗๕๓, ๗๕๔, ๗๕๕, ๗๕๖, ๗๕๗, ๗๕๘, ๗๕๙, ๗๖๐, ๗๖๑, ๗๖๒, ๗๖๓, ๗๖๔, ๗๖๕, ๗๖๖, ๗๖๗, ๗๖๘, ๗๖๙, ๗๗๐, ๗๗๑, ๗๗๒, ๗๗๓, ๗๗๔, ๗๗๕, ๗๗๖, ๗๗๗, ๗๗๘, ๗๗๙, ๗๘๐, ๗๘๑, ๗๘๒, ๗๘๓, ๗๘๔, ๗๘๕, ๗๘๖, ๗๘๗, ๗๘๘, ๗๘๙, ๗๙๐, ๗๙๑, ๗๙๒, ๗๙๓, ๗๙๔, ๗๙๕, ๗๙๖, ๗๙๗, ๗๙๘, ๗๙๙, ๘๐๐, ๘๐๑, ๘๐๒, ๘๐๓, ๘๐๔, ๘๐๕, ๘๐๖, ๘๐๗, ๘๐๘, ๘๐๙, ๘๑๐, ๘๑๑, ๘๑๒, ๘๑๓, ๘๑๔, ๘๑๕, ๘๑๖, ๘๑๗, ๘๑๘, ๘๑๙, ๘๒๐, ๘๒๑, ๘๒๒, ๘๒๓, ๘๒๔, ๘๒๕, ๘๒๖, ๘๒๗, ๘๒๘, ๘๒๙, ๘๓๐, ๘๓๑, ๘๓๒, ๘๓๓, ๘๓๔, ๘๓๕, ๘๓๖, ๘๓๗, ๘๓๘, ๘๓๙, ๘๔๐, ๘๔๑, ๘๔๒, ๘๔๓, ๘๔๔, ๘๔๕, ๘๔๖, ๘๔๗, ๘๔๘, ๘๔๙, ๘๕๐, ๘๕๑, ๘๕๒, ๘๕๓, ๘๕๔, ๘๕๕, ๘๕๖, ๘๕๗, ๘๕๘, ๘๕๙, ๘๖๐, ๘๖๑, ๘๖๒, ๘๖๓, ๘๖๔, ๘๖๕, ๘๖๖, ๘๖๗, ๘๖๘, ๘๖๙, ๘๗๐, ๘๗๑, ๘๗๒, ๘๗๓, ๘๗๔, ๘๗๕, ๘๗๖, ๘๗๗, ๘๗๘, ๘๗๙, ๘๘๐, ๘๘๑, ๘๘๒, ๘๘๓, ๘๘๔, ๘๘๕, ๘๘๖, ๘๘๗, ๘๘๘, ๘๘๙, ๘๙๐, ๘๙๑, ๘๙๒, ๘๙๓, ๘๙๔, ๘๙๕, ๘๙๖, ๘๙๗, ๘๙๘, ๘๙๙, ๙๐๐, ๙๐๑, ๙๐๒, ๙๐๓, ๙๐๔, ๙๐๕, ๙๐๖, ๙๐๗, ๙๐๘, ๙๐๙, ๙๑๐, ๙๑๑, ๙๑๒, ๙๑๓, ๙๑๔, ๙๑๕, ๙๑๖, ๙๑๗, ๙๑๘, ๙๑๙, ๙๒๐, ๙๒๑, ๙๒๒, ๙๒๓, ๙๒๔, ๙๒๕, ๙๒๖, ๙๒๗, ๙๒๘, ๙๒๙, ๙๓๐, ๙๓๑, ๙๓๒, ๙๓๓, ๙๓๔, ๙๓๕, ๙๓๖, ๙๓๗, ๙๓๘, ๙๓๙, ๙๔๐, ๙๔๑, ๙๔๒, ๙๔๓, ๙๔๔, ๙๔๕, ๙๔๖, ๙๔๗, ๙๔๘, ๙๔๙, ๙๕๐, ๙๕๑, ๙๕๒, ๙๕๓, ๙๕๔, ๙๕๕, ๙๕๖, ๙๕๗, ๙๕๘, ๙๕๙, ๙๖๐, ๙๖๑, ๙๖๒, ๙๖๓, ๙๖๔, ๙๖๕, ๙๖๖, ๙๖๗, ๙๖๘, ๙๖๙, ๙๗๐, ๙๗๑, ๙๗๒, ๙๗๓, ๙๗๔, ๙๗๕, ๙๗๖, ๙๗๗, ๙๗๘, ๙๗๙, ๙๘๐, ๙๘๑, ๙๘๒, ๙๘๓, ๙๘๔, ๙๘๕, ๙๘๖, ๙๘๗, ๙๘๘, ๙๘๙, ๙๙๐, ๙๙๑, ๙๙๒, ๙๙๓, ๙๙๔, ๙๙๕, ๙๙๖, ๙๙๗, ๙๙๘, ๙๙๙, ๑๐๐๐, ๑๐๐๑, ๑๐๐๒, ๑๐๐๓, ๑๐๐๔, ๑๐๐๕, ๑๐๐๖, ๑๐๐๗, ๑๐๐๘, ๑๐๐๙, ๑๐๑๐, ๑๐๑๑, ๑๐๑๒, ๑๐๑๓, ๑๐๑๔, ๑๐๑๕, ๑๐๑๖, ๑๐๑๗, ๑๐๑๘, ๑๐๑๙, ๑๐๒๐, ๑๐๒๑, ๑๐๒๒, ๑๐๒๓, ๑๐๒๔, ๑๐๒๕, ๑๐๒๖, ๑๐๒๗, ๑๐๒๘, ๑๐๒๙, ๑๐๓๐, ๑๐๓๑, ๑๐๓๒, ๑๐๓๓, ๑๐๓๔, ๑๐๓๕, ๑๐๓๖, ๑๐๓๗, ๑๐๓๘, ๑๐๓๙, ๑๐๔๐, ๑๐๔๑, ๑๐๔๒, ๑๐๔๓, ๑๐๔๔, ๑๐๔๕, ๑๐๔๖, ๑๐๔๗, ๑๐๔๘, ๑๐๔๙, ๑๐๕๐, ๑๐๕๑, ๑๐๕๒, ๑๐๕๓, ๑๐๕๔, ๑๐๕๕, ๑๐๕๖, ๑๐๕๗, ๑๐๕๘, ๑๐๕๙, ๑๐๖๐, ๑๐๖๑, ๑๐๖๒, ๑๐๖๓, ๑๐๖๔, ๑๐๖๕, ๑๐๖๖, ๑๐๖๗, ๑๐๖๘, ๑๐๖๙, ๑๐๗๐, ๑๐๗๑, ๑๐๗๒, ๑๐๗๓, ๑๐๗๔, ๑๐๗๕, ๑๐๗๖, ๑๐๗๗, ๑๐๗๘, ๑๐๗๙, ๑๐๘๐, ๑๐๘๑, ๑๐๘๒, ๑๐๘๓, ๑๐๘๔, ๑๐๘๕, ๑๐๘๖, ๑๐๘๗, ๑๐๘๘, ๑๐๘๙, ๑๐๙๐, ๑๐๙๑, ๑๐๙๒, ๑๐๙๓, ๑๐๙๔, ๑๐๙๕, ๑๐๙๖, ๑๐๙๗, ๑๐๙๘, ๑๐๙๙, ๑๑๐๐, ๑๑๐๑, ๑๑๐๒, ๑๑๐๓, ๑๑๐๔, ๑๑๐๕, ๑๑๐๖, ๑๑๐๗, ๑๑๐๘, ๑๑๐๙, ๑๑๑๐, ๑๑๑๑, ๑๑๑๒, ๑๑๑๓, ๑๑๑๔, ๑๑๑๕, ๑๑๑๖, ๑๑๑๗, ๑๑๑๘, ๑๑๑๙, ๑๑๒๐, ๑๑๒๑, ๑๑๒๒, ๑๑๒๓, ๑๑๒๔, ๑๑๒๕, ๑๑๒๖, ๑๑๒๗, ๑๑๒๘, ๑๑๒๙, ๑๑๓๐, ๑๑๓๑, ๑๑๓๒, ๑๑๓๓, ๑๑๓๔, ๑๑๓๕, ๑๑๓๖, ๑๑๓๗, ๑๑๓๘, ๑๑๓๙, ๑๑๔๐, ๑๑๔๑, ๑๑๔๒, ๑๑๔๓, ๑๑๔๔, ๑๑๔๕, ๑๑๔๖, ๑๑๔๗, ๑๑๔๘, ๑๑๔๙, ๑๑๕๐, ๑๑๕๑, ๑๑๕๒, ๑๑๕๓, ๑๑๕๔, ๑๑๕๕, ๑๑๕๖, ๑๑๕๗, ๑๑๕๘, ๑๑๕๙, ๑๑๖๐, ๑๑๖๑, ๑๑๖๒, ๑๑๖๓, ๑๑๖๔, ๑๑๖๕, ๑๑๖๖, ๑๑๖๗, ๑

ทั้งหลาย

អស់ពង្សាន ទាំងឡាយ
 ព្រំបីដណ្តប់អង្គ ព្រាណ ។

គាល់អង្គ ព្រះន រាយណ៍

(យីង ហុក ថី, 1995, p. 143)

⁷ คำบอกจำนวนในภาษาเขมร ได้แก่ สามสิบ, สี่สิบ, ห้าสิบ, หกสิบ, เจ็ดสิบ, แปดสิบ, เก้าสิบ, ร้อย, พัน, หมื่น, แสน, ล้าน เป็นคำที่เขมรยืมไปจากภาษาไทย

เฝ้าองค์พระนารายณ์

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

อ่างหญา /təŋ laay/ ถ่ายถอดรูปเป็น “อ่างหยา” (นิบาต) (สยาม.ทั้งหลาย
อ่านว่า ทั้ง-หลาย “ทั้งมาก”) หมายถึง หมดทั้ง, ทุค; คํำบอกจํำนวนมก สํำหรับใช้
ต่อทํำยนํมคํัพทแสดงคความเป็นพหุพจน: มนุษย์ทั้งหลาย, สัตว์ทั้งหลาย คือ หมดทั้ง
มนุษย์ หมดทั้งสัตว์ ปัจจุบันนิยมเขียน อ่างหญา มกกว่ อ่างหยา (ธูล ฌกส,
สมะณะระลฐะ, 1967, p. 337)

នារីរាប់សែនកោដិលាន

ក្នុង ប្រាសាទស្ថាន

(យីង ហុក ថី, 1995, p. 154)

ในปราสาทสถาน

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

(ជូន ណាត, សម្លេងព្រះសង្ឃរាជ, 1967, p. 820)

០ ជើង ០ ស្តេចយល់ខុសនឹងសព្វដង

កាប់ខ្លាទាំងសង

(យីង ហ្គាន ធី, 1995, p. 157)

0: เจ็ด 0: ๘ ยลเห็นผิดกับทุกครั้ง
ทั้งออกสันค่าสบสูญ

พ้นเสียทั้งสอง

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

สท /saɯŋ/ ถ่ายถอดรูปเป็น “สง” คำว่า “สอง” ที่เขมรยืมไปจากไทย ไม่ปรากฏในพจนานุกรมเขมร ฉบับสมเด็จพระสังฆราชชวน ณาต แต่เมื่อพิจารณาจากบริบทที่ปรากฏแล้ว ผู้เขียนพบว่าเขมรใช้คำนี้ในความหมายเช่นเดียวกับภาษาไทย คือ (นาม) จำนวน 1 บวก 1 ส่วนภาษาเขมรปัจจุบันใช้คำว่า ตี /pii/ ถ่ายถอดรูปเป็น พีร (ตัว ร ในภาษาเขมรมาตรฐาน เมื่ออยู่ในตำแหน่งตัวสะกดจะไม่ออกเสียง หรือ silent letter ต่างจากภาษาเขมรถิ่นไทยที่ออกเสียง /r/ ในตำแหน่งพยัญชนะตัวสะกด)

แสน

สาริภักษ์เสนาธิการ

พุทธศาสนา

อัญชลี สุระยา

(**อัญชลี**, 1995, p. 154)

นารีนับแสนโกฏิล้าน

ในปราสาทสถาน

จันทร์แจ่มกระจ่างงานภา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

เสณ /saen/ ถ่ายถอดรูปเป็น “แสน” (นาม) หมายถึง จำนวนหมื่น 10 ครั้ง: เงินหนึ่งแสน (วิเศษณ์) หมายถึง มาก เช่น แสนจน แสนลำบาก แสนวิตก แสนสนุก แสนสบาย แสนโกรธ แสนเกลียด แสนเสียตาย (**อัญชลี**, 1967, p. 1058)

4.2 คำบอกหมวดหมู่ พบจำนวน 1 คำ ได้แก่

ฝูง

เตี๊ต อ์ เหวะทะเถาะถายยาถ้า

กุ่มบูธเยาถัถัถา

ประอุษุมสเถาะเื่อ

(**ฉือ บุก ธิ**, 1995, p. 181)

เชิด อ์ เหวะผลงลงตามมรรคา

เก้าโยชนันนั้นหนา

ปะทะผุ่ยงนั้ใน

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

บุห /foun/ ~ /voun/ ถ่ายถอดรูปเป็น “หฺวง” (สยาม. ผุ่ อ่านว่า ผุ่)
หมายถึง พวก; ประชุม (ใช้เฉพาะกับสัตว์เดรัจฉาน): ผุ่โค, ผุ่ปีกชี (**ฉือ บุก ธิ**, 1967, p. 1164)

4.3 คำบอกตำแหน่ง พบจำนวน 1 คำ ได้แก่

สองข้าง

อุ๊ะเถะเถะมาถยเฮ้ย

กวมอ่ถัถัถ

ถาถูถูถูถูถูถูถูถู

(**ฉือ บุก ธิ**, 1995, p. 153)

ข้างขี้ม้ารามโนมัย

กรถือถย

เป็นแถวสองข้างซ้ายขวา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

สงฆา /saɯŋ kʰaang/ ถ่ายถอดรูปเป็น “สงฆาง” (นาม) (สยาม. สองข้าง)
หมายถึง สองข้าง: ตาทั้งสองข้าง, สองข้างทาง, สบายใจทั้งสองข้าง. (ฐิต ธรรม,
สมุทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต, 1967, p. 922) ในศาสนาเถรวาทเรื่องอื่น ผู้เขียนพบว่าสะกดคำนี้เป็น
สงฆา

หน้าที่ของคำยืมภาษาไทยในวรรณคดีเขมร รามเกียรติ์ ตอน ไวยราพณ์สะกตทัพ ลักพระรามไปได้

คำยืมภาษาไทยที่ปรากฏนั้น มีทั้งที่เขมรยืมไปใช้เป็นคำสามัญในภาษาเขมร,
ยืมไปใช้เป็นคำราชาศัพท์ และกวีเขมรยืมไปใช้เพื่อสร้างความงามทางวรรณศิลป์

1. คำยืมภาษาไทยเป็นคำสามัญในเรื่อง

คำยืมภาษาไทยที่ใช้เป็นคำสามัญ (คำที่ประชาชนทั่วไปใช้กันเป็นปกติใน
ชีวิตประจำวัน) ในภาษาเขมรมีจำนวน 37 คำ (ยกเว้นคำว่า “ตื่น” และคำว่า “แท่น” ที่
เขมรใช้เป็นคำราชาศัพท์) ตัวอย่างเช่นคำว่า “ฝูง”

เผ็ด อี เหวะตฺตฺตฺตฺตฺต
พระพุทฺธมฺมฺมฺมฺม

กฺุบฺบฺบฺบฺบฺบ

(มณี ภูท ธิ, 1995, p. 181)

เขิต 0: เหวะผลฺลฺลฺลตามมรรคา
ปะทะมฺมฺมฺมฺมฺม

เก้าโยชนันนันทนา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

คำว่า “บุง” เป็นคำที่ประชาชนชาวเขมรใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน และยังคงใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เช่น คำว่า “บุงยสุญ” หมายถึง ผูกชน, “บุงสญ” หมายถึง ผูกสัตว์ เป็นต้น

คำยืมภาษาไทยหลายคำที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องนี้ นอกเหนือไปจากคำว่า “bung” เช่น คำว่า กลิ่น, เจ็ดสิบ, ทั้งหลาย, พุง, รุ่งเรือง, หมอง เป็นต้น

2. คำยืมภาษาไทยเป็นคำสื่อถึงสถานภาพและความสัมพันธ์ของตัวละคร

คำยืมภาษาไทยที่ใช้เป็นคำสื่อสถานภาพและความความสัมพันธ์ของตัวละคร แบ่งออกเป็น คำยืมภาษาไทยที่ใช้เป็นคำราชาศัพท์ในภาษาเขมร และคำยืมภาษาไทยที่ใช้เป็นคำสรรพนาม

2.1 คำยืมภาษาไทยที่ใช้เป็นคำราชาศัพท์ในภาษาเขมร

คำยืมภาษาไทยที่ใช้เป็นคำราชาศัพท์ในภาษาเขมรมีจำนวน 2 คำ คือ คำว่า “ตื้น” และคำว่า “แท่น” ตัวอย่างของคำยืมภาษาไทยที่ภาษาเขมรใช้เป็นคำราชาศัพท์ (เขมรเรียกว่า “ราชศัพท์”) เช่น คำว่า “ตื้น”

สมุทรเทวโศภนคำพิภพ
สุบิธธิยิตกฏภา

มกุฎเญ่พนาย

(ฉือ บุต ธิ, 1995, p. 159)

ธ ตื้นเรียกโหรทั้งหลาย
สุบินนิมิตกษัตรา

ให้มาทำนาย

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

คำว่า “ตื่น” เป็นคำสามัญของไทยที่เขมรยืมไปใช้เป็นคำราชาศัพท์ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสยามที่อยู่เหนือเขมรในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ในยุคนั้นกษัตริย์เขมรและเจ้านายหลายพระองค์เคยเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย เมื่อเสด็จนิวัติกลับมาตุภูมิแล้ว จึงได้นำขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งภาษาไทยกลับไปใช้ในราชสำนักเขมรด้วย⁸

2.2 คำยืมภาษาไทยที่ใช้เป็นคำสรรพนาม

ตัวอย่างของคำยืมภาษาไทยที่เขมรใช้เป็นคำสรรพนามเพื่อสื่อถึงสถานภาพและความสัมพันธ์ของตัวละคร เช่น คำว่า “มึง” เขมรใช้เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 แสดงความไม่สุภาพ เช่น

ธาวีเยย มึง ฤๅฮญา
ธาย มึง ญะญะฮู

ព្រះបាទរាជ

(**มึง** ญุต ฮี, 1995, p. 177)

ว่าเหวย มึง ปลาน้ำลิง
นามา มึง ว่ากระไร

กัมกราบวันทนา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

หนุมานใช้สรรพนาม “มึง” แทนมัจฉานุ ในตอนที่ยังไม่ทราบว่า มัจฉานุเป็นบุตรของตนที่เกิดกับนางสุวันณมัจฉา จะเห็นได้ว่า กวีเขมรเลือกใช้คำไทยได้อย่าง

⁸ ปัจจุบันจึงพบคำภาษาไทยหลายคำปรากฏอยู่ในคำราชาศัพท์เขมร เช่น ย่าง (เดิน), ไบหม่อน (บังแทรก), แสงตะวัน (บังสุริย์) เป็นต้น

เหมาะสม สัมพันธ์กับอารมณ์โกรธของตัวละครได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้อ่านได้ตีความกับเราทรส หรือรสแห่งความโกรธเคือง (ภายหลังเมื่อหนุมานและมัจฉานุต่างทราบความจริงแล้ว หนุมานได้ใช้สรรพนาม “บา” ที่แปลว่า พ่อ เรียกแทนมัจฉานุ เพื่อเป็นการแสดงความรักที่บิดามีต่อบุตร)

3. คำยืมภาษาไทยช่วยสร้างอลังการในเรื่อง

กวีเขมรเลือกใช้คำไทยเพื่อสร้างอลังการ ทั้งอลังการทางเสียง⁹ และอลังการทางความหมาย¹⁰ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ธำมรงค์ไขว่เกล้าผิน

ภูษิตราภรณ์

ธำมรงค์ สรสุระเขมา ฯ

(**เขมร ภูษิตรา**, 1995, p. 154)

⁹ อลังการทางเสียง หรือ “ศัพทาลังการ” เป็นทฤษฎีของวรรณคดีสันสกฤต สาเหตุที่ผู้เขียนเลือกทฤษฎีนี้แทนที่จะใช้ทฤษฎีตะวันตก เนื่องจากกวีเขมรในอดีตได้รับอิทธิพลทางวรรณศิลป์จากอินเดียมาค่อนข้างช้านาน เห็นได้จากการที่เขมรเรียกงานเขียนประเภท “ร้อยกรอง” ว่า “กาพย์” (กาถ) ซึ่งมาจากคำว่า “กาวยะ” ในภาษาสันสกฤต หมายถึง สิ่งที่เกิดสร้างขึ้นนั่นเอง

¹⁰ อลังการทางความหมาย หรือ “อรรถาลังการ” ในคัมภีร์อลังการศาสตร์ ของ วาค ภัก อธิบายว่ามี 35 ประเภท ได้แก่ ชาติ, อุปมา, รูปกม, ปริตวิสตุปมา, ภราวนติมาน, อาภุเชปะ, สัตยะ, ทฤษฎานต, วยติเรก, อุปนุติ, ตลยโยคิตา, อุตปรกษา, อรณตรนยาสะ, สมโสกิตะ, วิภาวนา, ทิปกม, อติศยะ, เหตุะ, ปรยาโยกิตะ, สมहितม, ปริวฤตติะ, ยลาสงขม, วิษมะ, สโหกิตะ, วิโรธะ, อวสระ, สารม, สลชะ, สมุจยะ, อปรสตุตปรัศสา, เอกาวลี, อนุมานม, ปริสงขยา, ปรัศโนตตรม และ สงกระ

ถ่ายทอดรูป

นารีนับแสนโกฏิล้าน

กนกปราสาทสถาน

จนทแจ่งสระพะเมฆา

คำแปล

นารีนับแสนโกฏิล้าน

ในปราสาทสถาน

จันทรแจ่งกระจ่างนภา

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

กวีเขมรสร้างอঙ্กลการทางเสียงที่เรียกว่า “วฤตตยอนุปราส” (Vrṭṭyanuprāsa) ซึ่งลัลลนา ศิริเจริญ (2525) ได้อธิบายว่า คือ การซ้ำพยัญชนะตัวเดียวหลายครั้ง ตัวอย่างเช่น กวีเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /c/ ในคำว่า ฐ **/can/** (จนท เป็นคำยืมจากภาษาบาลี หมายถึง พระจันทร์) กับคำว่า ไซ **/caen/** ซึ่งเป็นคำที่เขมรยืมไปจากคำว่า “แจ่ง” ในภาษาไทย

นอกจากนี้ กวียังได้สร้างอঙ্กลการทางความหมายที่เรียกว่า “อติศยะ”¹¹ เพื่อสื่อความหมายว่า “มีอยู่จำนวนมาก” โดยคำยืมภาษาไทยที่ใช้คือคำว่า “แสน” **/saen/** (ตรงกับคำว่า “แสน”) และ “ณ” **/liən/** (ตรงกับคำว่า “ล้าน”) ซึ่งเป็นคำบอก

¹¹ อติศยะ หรืออติศย คืออঙ্กลการที่กล่าวถึงสิ่งที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพื่อแสดงความประเสริฐของวัตถุต่าง ๆ นั้น ตัวอย่างของการใช้อঙ্กลการดังกล่าวที่ปรากฏในอঙ্กลการศาสตร์ของวาคภัญ เช่น

เอกทณขานี สปัตต สยฺร-

ยทิ ฉตฺราณิ ปรวเตฯ

ตโปปมียเต ปารศฺว-

มฺรุณิ สปัตตผณะ ผณิฯ

“หากจะมีฉัตรเจ็ดคันอันมีด้าม ๆ เดียว ตั้งอยู่บนภูเขา ก็จะเป็นที่เปรียบเทียบกับงูเจ็ดหัวอันแผ่พังพานอยู่เหนือพระเศียร พระปารศวนาถจีนเจ้า” (วาคภัญ, 2504, น. 30)

จำนวน และมีความสำคัญในฐานะที่ช่วยทำให้เกิดอสังการดังกล่าว บทประพันธ์ข้างต้น ต้องการอธิบายว่า ปราสาทที่ประทับของทศกัณฐ์นั้นมีสตรีคอยรับใช้อยู่เป็นจำนวนมาก (คงไม่ได้หมายความว่า มีสตรีอยู่ถึงสิบล้านคนจริง ๆ) สตรีนั้นถือเป็นเครื่องประดับพระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ ยิ่งมีสตรีอยู่งานคอยรับใช้เป็นจำนวนมากเท่าใด ย่อมแสดงถึงบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ที่มีมากเท่านั้น ถ้าบทประพันธ์ข้างต้นนี้ กวีตัดคำว่า “แสน” กับคำว่า “ล้าน” ทิ้งไปแล้ว ความงามทางความหมายก็จะไม่สมบูรณ์

บุรุษเฝ้าที่บุรุษ ทรงเสวย
ไฉนเฝ้าเฝ้าที่สุกฤษฎี
อุษณเภาณเฝ้าเฝ้า เฝ้า
ฤทัยสรวลสรวลสรวล

บท ถัดมา

ผู้เฝ้าเฝ้าเฝ้า

(ฉือ มูต ธี, 1995, p. 163)

ถ้อยถ้อย

ป้อนเอ๋ยป้อนปราสาท
แลเหลียวพิทักษ์ติดดวง
พวงเพาะพาลเพญครลวง
พุ่มานสรยาลสรลสรานต์

บงอتمانหา

ผูกผือเฝ้าเกิดกวาง

คำแปล

ผอนเอ๋ยครั้นผอนจากไป
ผอนคลายจากทุกข์เล็กน้อย
พวงกระเพาะ แปรปรวนใช้อย่อย
ไม่มีสุขเกษมสำราญ

พี่ไม่มีใคร

ปั่นป่วนมวนพลอย

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

จากบทประพันธ์ข้างต้น กวีได้ใช้คำยืมภาษาไทย คือคำว่า “พุง” เพื่อสร้างอรรถาธิบายเสียงที่เรียกว่า “วฤตตยอนุปราส” โดยกวีเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /p/ ในคำว่า ฤษ, เทะ, ภาว และ ฤท นอกจากนี้นักยังใช้คำดังกล่าวเพื่อสร้างอรรถาธิบายความหมายที่เรียกว่า “อนุนาม”¹² ซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ 1) เจ้าของเครื่องหมาย และ 2) ส่วนของเครื่องหมาย โดยเจ้าของเครื่องหมายในที่นี้ คือ “ความทุกข์” ของพระรามที่ต้องพลัดพรากจากพระนางสีดา ส่วนอาการที่เป็นเครื่องหมายของความทุกข์ คือ 1) อาการปั่นป่วนในท้อง (ในวรรณคดีไทยเรียกว่า ป่วนไส้) และ 2) การครวญคร่ำรำพันของตัวละคร เมื่อพิจารณาถึงเรื่องการใช้คำ กวีเขมรเลือกใช้คำยืมภาษาไทยในส่วนที่เป็นเครื่องหมาย คือคำว่า “พุง” (ฤษ) ซ้อนกับคำเขมรคือคำว่า “เพาะ” (เทะ) หมายถึง ท้องหรือ กระเพาะ แทนที่จะใช้คำว่า “เพาะ” ซึ่งเป็นคำเขมรเพียงคำเดียว ทำให้ความหมายของคำนั้นหนักแน่นขึ้น

เสธณัฐธัญญะ

ผศ.สุภาวดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

(ธีร ภูม, 2566, p. 154)

¹² อนุนาม คือ อรรถาธิบายที่กล่าวถึง “เจ้าของเครื่องหมาย” ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยอาศัย “เครื่องหมาย” อันประจักษ์ ตัวอย่างการใช้คำอรรถาธิบายดังกล่าวที่ปรากฏในอรรถาธิบายของวาทกรรม เช่น

มุขปรภาพาธิตกานติรสยา-

โศภาภะ กิงกรดำ พิภรติฯ

ตลโลจนศรีหฤตีสยาปราธนา-

ยพขานี โนเจต กิมย ฤชโณติ ฯ

“พระจันทร์ผู้แผ่ความงามของใบหน้า ได้เป็นทาสของหญิงคนนี้ ถ้ามีฉะนั้น ทำไมจึงไปชมหงส์ดอกบัวอันมีความผิดเพียงแต่ได้ขโมยความงามของตาของนาง” (วาทกรรม, 2564, น. 35)

ถ่ายถอดรูป

เสด็จล่อญจสุริยรังสี

อสฺสนสาวศรี

ภูจผกาดารารกม

คำแปล

ธ ลออดุจสุริยรังสี

เหล่าสนมสาวศรี

ดุจผกาดารารกด้วย

(แปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน)

จากบทประพันธ์ข้างต้น กวีเขมรเลือกใช้คำไทยคือคำว่า “สาว” เพื่อสร้าง
อรรถาธิบายที่เรียกว่า “วฤตตยอนุปราส” โดยกวีเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /s/ ในคำ
ว่า สฺนุ, สว, และ ศรี นอกจากนี้กวียังได้สร้างอรรถาธิบายความหมายที่เรียกว่า
“อุปมา”¹³ โดยใช้คำยืมภาษาไทยดังกล่าวอีกด้วย

¹³ ตัวอย่างของการใช้อรรถาธิบายที่ชื่อ “อุปมา” ในคัมภีร์อรรถาธิบายศาสตร์ ของวาทกวี เช่น

ศตยา วิกรมมนทยา ปุรตอปปิ ยา ราชหส์ายเต

ยสุยาะ ปุณศตางกมณทลมิว ศรีมตลไทวานนมฯ

ยสุยาศจานุโรติ เนตรยุคลำ นิลอต ปลานิ ศรียา

ตำ ภูนทาครทติ° ตยชน ชินปติราชิมติปาตุ วะ ฯ

“ขอพระเนมินาถจีนเจ้า ผู้ทรงสละนางราชิบัติอันแสดงตัวเป็นราชหงส์ทุกก้าวที่เดิน
เพราะลีลาสวยงาม มีใบหน้าประกอบด้วยศรีเหมือนดวงจันทร์เพ็ญ มีตาคู่นี้ อันนุวรรตนี้
ลุลในเรื่องราวความงาม และมีพินางอย่างตูมตอกมะลิชนิด “ภูนท” นั้น จงทรงปกป้องท่าน
ทั้งหลาย” (วาทกวี, 2504, น. 24)

ลลิตนา ศิริเจริญ (2525, น. 220) อธิบายลักษณะของอสังการอุปมาว่า ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) “อุปมาน” คือ สิ่งที่น่ามาเปรียบ 2) “อุปไมย” คือ สิ่งที่ถูกเปรียบ 3) มีการใช้คำเชื่อม ที่เรียกว่า “อประติบาทกะ” หรือ “เอาปมยวาจิ ศพท” และ 4) สาธารณธรรม คือ ลักษณะที่ร่วมกันของอุปมานและอุปไมย จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่า กวีเขมรใช้คำว่า “สาว” เพื่อแสดงสาธารณธรรม โดยคำดังกล่าวทำหน้าที่ขยายคุณสมบัติของนางสนม ซึ่งทำหน้าที่เป็นอุปไมยว่า นางสนมเหล่านั้นล้วนมีความสวยงามและมีสิริ เช่นเดียวกับดวงดาวบนท้องฟ้า (ซึ่งมีความสวยงามและมีสิริเช่นกัน)

สรุปและอภิปรายผล

คำยืมภาษาไทยเกี่ยวข้องกับตั้งแต่เรื่องที่อยู่ใกล้ตัว เช่น อวัยวะในร่างกาย การกระทำทางกาย ไปจนถึงเรื่องที่เป็นนามธรรมอย่างความรู้สึกนึกคิด คำยืมภาษาไทยมีทั้งที่ใช้กันในหมู่สามัญชนไปจนถึงคำที่ใช้กับพระมหากษัตริย์ พบทั้งในชีวิตประจำวันไปจนถึงในวรรณคดี จนไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ในขณะที่คนไทยยืมคำในภาษาเขมรเข้ามาใช้เป็นจำนวนมากนั้น คนเขมรก็ยืมคำในภาษาไทยเข้าไปใช้จำนวนไม่น้อยเลยทีเดียว

ศานติ ภัคตาคำ (2550) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการยืมคำนี้ว่า ในช่วง พ.ศ. 2325 - 2390 ตรงกับรัชกาลของสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (นักร้องคัง) อิทธิพลจากสยามได้ครอบงำเหนือราชสำนักเขมร และส่งผลเรื่อยมาจนสิ้นรัชกาลของสมเด็จพระนโรดมบรมรามเทวาวตาร (นักร้องคราชาวดี) พ.ศ. 2447 ความสัมพันธ์วรรณคดีไทย-เขมร ในด้านรูปแบบนั้น เขมรได้นำฉันทลักษณ์ประเภทกลอนและกลอนกลบทไปใช้ เรียกว่า “บทพากย์” และมีการนำรูปแบบการแต่งเพลงยาว ไปแต่ง “พากย์กาพย์นิราศ” แบบเขมรอีกด้วย ส่วนในด้านเนื้อหานั้นมีการนำวรรณคดีศาสนา (เช่น ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก) วรรณคดีประเภทกลอนสวด กลอนอ่าน (เช่น กาگی, ลักษณะวงศ์) วรรณคดีการแสดง (เช่น รามเกียรติ์, อิเหนา) ไปแต่งหรือแปลเป็นภาษาเขมร

นี่คงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ภาษาไทยเข้าไปปะปนอยู่ในภาษาเขมร และบางคำยังคงใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน คำยืมภาษาไทยที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นของทั้ง 2 ประเทศ สัมพันธ์กับที่ น้ำทิพย์ ภิงคารวัฒน์ (2551, น. 6) ได้กล่าวว่า เมื่อชนชาติหนึ่งติดต่อกับอีกชนชาติหนึ่งที่พูดภาษาต่างกัน มีวัฒนธรรมที่ต่างกัน ย่อมมีการแลกเปลี่ยนในด้านภาษาและวัฒนธรรม เช่นมีการยืมคำเพื่อใช้เรียกสิ่งของหรือเรียกแนวปฏิบัติในวัฒนธรรมของชนต่างชาตินั้น

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ บางคำไม่ปรากฏในงานของ วรรณการ ชินะโชติ (2522) ได้แก่ คำว่า ข้าว, แคว้น, เชิดฉิ่ง, ดวงใจ, เพลง, ร่มรัก, ล่อลวง, หมดหมอง¹⁴, ห้าวหาญ, โอด ข้อมูลในส่วนนี้จึงอาจเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาเรื่องคำยืมภาษาไทยในภาษาเขมรต่อไปในอนาคต

¹⁴ วรรณการ ชินะโชติ (2522) พบคำว่า “หมด” และคำว่า “หมอง” ปรากฏอยู่แยกกัน นอกจากนี้ยังพบคำว่า “หมด” ที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “จต” เป็น “หมดจต” อีกด้วย แต่ไม่ปรากฏคำว่า “หมดหมอง”

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรณีการ ชินะโชติ. (2522). *คำไทยและอิทธิพลบางประการของภาษาไทยในภาษาเขมร* (วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กาญจนา นาคสกุล. (2501-2502). *คำสันนิษฐานในภาษาไทยที่มีมูลรากเป็นภาษาเขมร* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จรัลวิไล จรุงโรจน์, หม่อมหลวง. (2560). *ภาษาศาสตร์เบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทองสืบ ศุภมรรค์. (2522). *ภาษาเขมรในภาษาไทย และภาษาไทย บาลี-สันสกฤตในภาษาเขมร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์หามกุฏราชวิทยาลัย.
- น้ำทิพย์ ภิงคารวัฒน์. (2551). *การเปลี่ยนแปลงของภาษา: ภาษาอังกฤษผ่านกาลเวลา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษบา เรืองศรี. (2548). *วรรณศิลป์และภาพสะท้อนวัฒนธรรมเขมรในรามเกียรติ์ ฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย์ เล่มที่ 1-10* (วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาภาษาเขมร). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ .
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2555* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลัลลนา ศิริเจริญ. (2525). *อสังการในมหาชาติคำหลวง* (วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วัฒนา บุรกลีกร. (2541). *รายงานการวิจัยเรื่อง ลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญ*. กรุงเทพฯ: เท็คโปรโมชัน แอนด์ แอดเวอร์ไทซิง.

วาทัญญ. (2504). *อสังการศาสตร์* (ป.ส.ศาสตร์, ผู้แปล). พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.
ศานติ ภัคดีคำ. (2550). *ความสัมพันธ์วรรณคดีไทย-เขมร*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
อรรณพ บุญฤทธิ์. (2562). *ระบบเสียงและไวยากรณ์ภาษาไทยและภาษาเขมร*.
กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
อุไรศรี วรธนิน. (2553). *ร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทย (Les éléments Khmers dans la formation de la langue siamoise)* (อรรณพ บุญฤทธิ์, จตุพร โคตรนก และสมเกียรติ วัฒนาพจนากุล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษา
ตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาต่างประเทศ

Jacob, J. M. (1993). A Diachronic Survey of Some Khmer Particles (7 to 17 Centuries). In *Cambodian Linguistic and History* (pp. 193-225). London: SOAS.

Manomaivibool, P. (2020). *Study of Sino-Thai Lexical correspondences*. Bangkok: Arts Chula Books.

ฌีอ บุต ฌี. (1995). *សាក្សីភាសាក្រិក កាលវិភាគសង្គមភាសាខ្មែរ*. Paris: L'Harmattan.

ជួន ណាត, សង្គេហព្រះបណ្ឌិត. (1967). *វចនានុក្រមខ្មែរ*. ភ្នំពេញ: ព្រះសាសនបណ្ឌិត.

គង់ សុខោ. (2011). *វត្ថុបុរាណសិល្បៈសង្គមស្ថានភាពក្រសួង ស្រុកក្រុងក្រុងសង្គម*. ភ្នំពេញ: បណ្ណាគារភ្នំពេញ.

សាគូ សាមុត. (2007). *ប្រវត្តិសាស្ត្រ*. ភ្នំពេញ: បណ្ណាគារអង្គរ.

អៀង ធីត. (1967). *ភាសាខ្មែរ ការស្រាវជ្រាវយុទ្ធសាស្ត្រ*. ភ្នំពេញ: ព្រះសាសនបណ្ឌិត.